

ENSKILDA HÖGSKOLAN STOCKHOLM

Programmen i mänskliga rättigheter

EXAMENSARBETE

Magisteruppsats,
Höstterminen 2019/20

Mötet mellan Agenda 2030 och mänskliga rättigheter på lokal nivå

En intervjustudie med politiska partier, förvaltning och
civila samhället inför implementeringen av Agenda
2030 i Stockholms stad

Författare: Malin Ericsson

Handledare: Linde Lindkvist

Enskilda Högskolan Stockholm

Tack

Jag vill rikta ett stort tack till alla de som tog sig tid att delta i intervjuerna i denna studie: politiska partier i Stockholms stad, representanter från stadens förvaltning och aktörer från det civila samhället. Varmt tack också till övriga som delat med sig av sin tid och kunskap.

Intervjuerna för uppsatsen genomfördes under april och maj 2019. Sedan dess har kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 påbörjat sitt arbete. Jag har inte gjort ytterligare intervjuer sedan våren 2019 utan bara tagit del av rådets senaste protokoll.

Stockholm 9 januari 2020

Malin Ericsson

Abstract

The City of Stockholm has declared that it will be leading in the implementation of Agenda 2030. The study is based on interviews with political parties, representatives from the administration and civil society actors in the City of Stockholm. It explores how concepts within and the relation between Agenda 2030 and human rights are perceived. The results of the study are based on four themes: to leave no one behind, politics, language and practice, and partnership. A tension between human rights and Agenda 2030 is found, but also commonalities. The study shows that in local administration, Agenda 2030 and the Sustainable Development Goals are often regarded as more practical than human rights. Yet, respondents believe that human rights can strengthen Agenda 2030. Across all respondent groups, the study finds that there are expectations of Agenda 2030 breaking silos, uniting actors and offering a framework that is stable over policy shifts.

Engelsk titel

The meeting between Agenda 2030 and human rights at local level: interviews with political parties, administration and civil society prior to the implementation of Agenda 2030 in the City of Stockholm

Nyckelord

Agenda 2030; mänskliga rättigheter; Stockholms stad; politiska partier; förvaltning; civila samhället.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1. Syfte och frågeställning	7
1.2. Uppsatsens disposition.....	8
1.3. Avgränsningar.....	8
1.4. Begrepp	9
2. Metod och material	11
2.1. Övergripande ansatser.....	11
2.2. Intervjuer.....	12
2.2.1. Urval	13
2.2.2. Bearbetning, analys och tolkning av intervjuerna	13
2.2.3. Etiska ställningstaganden.....	14
2.2.4. Om validitet och generaliseringar.....	14
2.3. Kompletterande undersökningsmaterial	15
3. Tidigare forskning och teori	15
3.1. Tidigare forskning.....	15
3.2. Teoretisk inramning	19
4. Stockholms stad	23
5. Resultat	25
5.1. Skillnadernas Stockholm: ingen ska lämnas utanför	26
5.2. Agenda 2030 och mänskliga rättigheter: politiken.....	29
5.3. Agenda 2030 och mänskliga rättigheter: språk och praktik	34
5.4. Agenda 2030: samverkan.....	38
6. Analys	40
6.1. Skillnadernas Stockholm: ingen ska lämnas utanför	40
6.2. Agenda 2030 och mänskliga rättigheter: politiken.....	41
6.3. Agenda 2030 och mänskliga rättigheter: språk och praktik	42
6.4. Agenda 2030: samverkan.....	44
7. Slutsatser	45
Bibliografi	46
Bilagor	52

Bilaga 1 De 17 globala målen för hållbar utveckling	52
Bilaga 2 Stockholms stadsdelområden.....	53
Bilaga 3 Intervjuer	54
Bilaga 4 Intervjuguider	55

1. Inledning

Den 25 september 2015 antog FN:s 193 medlemsstater enhälligt resolutionen *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* med 17 globala mål för hållbar utveckling (härefter Agenda 2030 respektive de globala målen eller SDG) (UNGA 2015; Bilaga 1). Världens länder har åtagit sig att fram till år 2030 ”leda världen mot en hållbar och rättvis framtid, att utrota fattigdom och hunger överallt, att bekämpa ojämlikheter inom och mellan länder, att bygga fredliga, rättvisa och inkluderande samhällen, att förverkliga de mänskliga rättigheterna och främja jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt, samt att säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser” (Regeringskansliet 2015:3; jmf UNGA 2015:6). De globala målen ska vara integrerade, odelbara och balansera tre dimensioner av hållbar utveckling: ekonomisk, social och miljömässig (a.a.). En central princip är att ingen ska lämnas utanför (UNGA 2015: 1-3, 7, 12, 31).

Den svenska regeringen har upprättat en handlingsplan för Agenda 2030 för perioden 2018–2020. Handlingsplanen utgår från ett nationellt perspektiv, men omfattar även Sveriges bidrag till det globala genomförandet av agendan (Regeringskansliet 2018). Gemensamma arbetsinsatser och politiskt ägarskap uppges vara avgörande för resultatet: ”Nyckeln till ett framgångsrikt genomförande av agendan är att det i samhället finns en bred delaktighet i omställningen [och] kraft till den politik som regeringen driver för hållbarhet” (a.a.:3). Ett 60-tal myndigheter har undertecknat en avsiktsförklaring för Agenda 2030 och Statistiska Centralbyrån har ansvar för den nationella uppföljningen av Agenda 2030:s mål, delmål och indikatorer. Regeringens handlingsplan har kritiserats för att sakna bred politisk förankring och att genomförandet går trögt (CONCORD 2018a; jmf Lindgärde 2018).

En stor del av ansvaret för genomförandet av Agenda 2030 ligger på kommuner och landsting (SOU 2019:62, 113). Det är där globala åtaganden ska omsättas ”i praktisk handling” (a.a.). I Sverige har ett flertal kommuner och regioner påbörjat arbete med Agenda 2030 (Ramböll 2018; FN-förbundet 2019). Stockholms stad har sagt att staden ska vara ledande i genomförandet av FN:s hållbarhetsmål (Stockholms stad 2019h). I mars 2019 startade arbetet genom att kommunfullmäktige med Moderaterna (M), Liberalerna (L), Miljöpartiet (MP), Centerpartiet (C) och Kristdemokraterna (KD) i majoritet beslöt inrätta kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 (härefter: Agenda 2030-rådet) i syfte att stödja, bevaka och ge råd i stadens arbete med Agenda 2030:s 17 globala mål (KFS 2019:05). Rådet består av 17 ledamöter: politiker från kommunstyrelsens nio partier, liksom sakkunniga som representerar civilsamhälle, näringsliv och akademi (Stockholms stad 2019b). Rådets ordförande är Gustav Fridolin.

Innan Agenda 2030-rådet inrättades hade kommunfullmäktige tagit beslut om att lägga ner kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter (härefter: MR-rådet¹). MR-rådet

---

¹ Medveten om att denna förkortning kan förknippas med FN:s råd för mänskliga rättigheter väljer jag den ändå för att korta ned; jmf Agenda 2030-rådet.

inrättades av stadens förra majoritet (2014-2018) Socialdemokraterna (S), MP, Vänsterpartiet (V) och Feministiskt initiativ (Fi), och hade en liknande uppgift i att följa och ge råd, men i stadens arbete för mänskliga rättigheter (KFS 2015:15).² Beslutet att avveckla MR-rådet och istället inrätta ett Agenda 2030-råd skapade politisk debatt i kommunfullmäktige, där de två delvis kom att ställas emot varandra (se bl a Stockholms stad, webb-TV, 4 mars 2019). Fi, som varit drivande att inrätta MR-rådet, hade några månader tidigare i budgetdebatten uttryckt det som att ”Stockholm backar på mänskliga rättigheter i den grönbåa majoritetens styre” (Stockholms stad, webb-TV, 12 december 2018).

Startskottet för uppsatsen är den politiska debatten kring råden. Studien intresserar sig för varför. Handlar det om politisk ideologi eller retorik, en verklig kontrovers mellan mänskliga rättigheter och Agenda 2030, eller något annat? Har det en praktisk betydelse? För den ena agendan med sig något som den andra inte gör, och vad ser aktörer som respektive agendas styrka och svagheter? Vidare intresserar den sig för vad det kan innebära att staden politiskt väljer att fokusera på den ena frågan mer än den andra för att möta de behov som finns i Stockholms stad. Ett annat avstamp för uppsatsen är de slutsatser som den sociala hållbarhetskommisionen kom fram till år 2015, att skillnaderna i Stockholms stad växer (Stockholms stad 2015). Genom statistik, analyser och forskning belyste rapporten ’Skillnadernas Stockholm’ och efterföljande studier ökade skillnader i levnadsvillkor i staden. Rapporten konstaterar att det finns stora klyftor mellan stadsdelar och mellan befolkningsgrupper avseende hälsa, utbildning, försörjning, boende, demokratiskt deltagande och trygghet, och att det var skillnader som föreföll ha ökat under en tioårsperiod. ”Vi stockholmare mår i allmänhet bättre och blir allt tryggare [men] förutsättningarna att förverkliga ambitioner i livet ser olika ut beroende på var vi bor och under vilka omständigheter vi växer upp”, fastslås i rapporten (a.a.:3)³. Givet att ramverk som de för de mänskliga rättigheterna och Agenda 2030 ska motverka en sådan utveckling, utgör den lägesbeskrivningen en bakgrund till uppsatsen.

1.1. Syfte och frågeställning

Uppsatsen är en kvalitativ studie vars övergripande syfte är att utforska uppfattningar om Agenda 2030 och mänskliga rättigheter, som begrepp och i förhållande till varandra, hos ett antal utvalda aktörer i staden. Studien vänder sig till representanter som har ansvar för eller en roll i att leverera samhällsservice till stadens medborgare, upprätthålla de mänskliga rättigheterna och bidra till samhällsutveckling. De förväntas ha någon roll i stadens Agenda 2030-arbete. I studien intervjuas därför politiska partier, tjänstemän i

---

² Kommunstyrelsens ytterstads- och demokratiutskott lades också ner och istället inrättades ett integrationsutskott respektive trygghetsutskott.

³ Staden genomför regelbundna medborgarundersökningar som visar på liknande utmaningar (se t ex Stockholms stad, 2018b). Se även Kolada för statistik för Agenda 2030:s mål och indikatorer på kommunal nivå (RKA, 2019).

förvaltningen och civilsamhällesorganisationer verksamma i Stockholm. Uppsatsens övergripande frågeställning är:

- Hur ser respondenterna på mänskliga rättigheter och Agenda 2030 som begrepp och i förhållande till varandra i en lokal kontext som Stockholms stad?

De specifika frågorna är:

- Hur beskriver respondenterna skillnader i staden, problem med det och principen om att ingen ska lämnas utanför?
- Hur ser respondenterna på politikens roll och styrning för arbete med Agenda 2030 och mänskliga rättigheter?
- Hur ser respondenterna på Agenda 2030 och mänskliga rättigheter – några av dess centrala begrepp och i förhållande till varandra – i teori och praktik?
- Vilka är de största förväntningarna på Agenda 2030-arbetet?

1.2. Uppsatsens disposition

Detta första kapitel består av en introduktion till studien, dess syfte, frågeställning och avgränsningar, samt centrala begrepp i Agenda 2030 som diskuteras i intervjustudien. Kapitel 2 redogör för de metoder och det material som använts och förhållningssättet till dessa. Forskningsöversikten i kapitel 3 tar sin utgångspunkt i framväxande forskning om förhållandet mellan Agenda 2030 och mänskliga rättigheter, som synliggör både spänningar och förhoppningar i vad de globala agendorna kan medföra. I samma kapitel presenteras uppsatsens teoretiska inramning som utgår ifrån principer i Agenda 2030 och den praktiska tillämpningen av mänskliga rättigheter i kommunal kontext. Kapitel 4 ger en översiktlig bild över Stockholms stads politiska organisation, förvaltning och de aktörer som ingår i intervjustudien. Uppsatsens resultat från intervjuerna redovisas i kapitel 5, följt av resultatanalys i kapitel 6. Analysen av resultat uttolkas med utgångspunkt i uppsatsens teoretiska ram och i förhållande till forskningsöversikten. I det sista kapitlet, kapitel 7, presenteras uppsatsens slutsatser som bland annat återknyter till uppsatsens syfte och delvis blickar framåt.

1.3 Avgränsningar

Flera avgränsningar görs i uppsatsen: geografiska, tematiska och metod- och materialmässiga. T ex ges endast en kortfattad introduktion av Agenda 2030 på global nivå och nationell nivå. Vidare utesluts regionnivån. Stockholms stad ingår i Region Stockholm, som bl a ansvarar för offentlig hälso- och sjukvård, men politiker och förvaltning på regional nivå har inte inkluderats i studien.⁴ Studien är inte heller

---

⁴ Region Stockholm och ett antal kommuner i regionen har kommit längre i arbetet med Agenda 2030 än Stockholms stad. Länsstyrelsen i Stockholm lanserade i februari 2019 en analys av regionala

geografiskt jämförande, även om Stockholms stad kan uppbära en del likheter med andra storstäder i Sverige.

Uppsatsen analyserar inte Agenda 2030:s 17 mål utan utgår ifrån de övergripande målsättningar och principer som uttrycks i FN-resolutionens deklaration, med mänskliga rättigheter som utgångspunkt. Målen får ändå ett ganska stort utrymme i uppsatsen. Det är för att både vetenskap och studiens respondenter ofta hänvisar till de globala målen och inte till Agenda 2030-resolutionen som helhet. Det är målen som ska förverkligas. Särskilt Mål 10 Minskad ojämlikhet, Mål 1 Ingen fattigdom, Mål 5 Jämställdhet, Mål 11 Hållbara städer och samhällen och Mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen nämns av respondenter. Mål 17 om Genomförande och globalt partnerskap lyfts också. Ingen tematisk analys av dessa mål, eller andra, görs dock. Jag väljer att kalla ramverket för Agenda 2030.

En avgränsning avseende respondenter är att stadens bolag och näringsliv har uteslutits i intervjuerna. De har också en roll i genomförandet av Agenda 2030 och att leva upp till krav att respektera de mänskliga rättigheterna. Jag intervjuar likaså få personer i förvaltningen, endast tre, av omkring 40 000 anställda. Att använda denna metod istället för att skicka ut en enkät till flera hundra utgör en metodologisk avgränsning och begränsning. Syftet har dock varit att göra en kvalitativ undersökning och inte att få en heltäckande, eller statistisk, bild av synen på uppsatsens frågor. En fördjupning i stadens partipolitik har inte heller varit möjlig p g a studiens begränsning och fokus på empiri.

1.4 Begrepp

Agenda 2030:s begrepp hållbar utveckling, mänskliga rättigheter, att ingen ska lämnas utanför och jämlikhet har identifierats som centrala begrepp för uppsatsen. Nedan ges en översikt över hur de refereras till i Agenda 2030 och om dess definitioner, som en bakgrund till teorin, tidigare forskning och den empiriska studien som diskuteras sen.

Begreppet *hållbar utveckling* förekommer genomgående i Agenda 2030, men ges ingen enhetlig definition i resolutionen. Inledningen tydliggör att det handlar om tre dimensioner av hållbar utveckling, ekonomisk, social och miljömässig, och att de 17 globala målen är integrerade, odelbara och balanserar de tre dimensionerna. Det finns fem områden av kritisk vikt: *People, Planet, Prosperity, Peace* och *Partnership*, de fem P:na (UNGA 2015:6). Under området Planet kommer man troligtvis närmast hållbarhetstanken som talar om skydd för planeten inklusive hållbar konsumtion och naturresurs- och klimathantering “*so that it can support the needs of the present and future generations*” (a.a.). FN:s konferens i Stockholm 1972 om mänsklig miljö var ett startskott i fråga om FN:s arbete med hållbar utveckling. Där behandlades miljöfrågor för första gången på ett samlat sätt i FN. Begreppet sägs ha myntats av miljövetaren Lester Brown 1981. Det fick spridning 1987 av Världskommissionen för miljö och

---

indikatorer för hållbar utveckling i länet med ett urval av indikatorer för Mål 5, 10, 11 och 16. Med nuvarande utveckling konstateras att länet inte kommer att nå något av dessa fyra mål fullt ut till 2030. (Länsstyrelsen Stockholm 2019).

utveckling (Brundtlandkommissionen) och dess rapport "Vår gemensamma framtid". I den definieras hållbar utveckling som "en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov" (FN-förbundet 2012; jmf ovan). Det tycks vara en vedertagen definition. Det är t ex den definitionen som Stockholms stad använder sig av (Stockholms stad 2015:7; jmf SFS 2018:1903:1 kap. 2§). Agenda 2030-delegationen konstaterar att begreppet hållbar utveckling i svensk lagstiftning används med både en bred innebörd som inkluderar de miljömässiga, sociala och ekonomiska dimensionerna av hållbar utveckling och en specifik innebörd som fokuserar på den miljömässiga dimensionen (SOU 2019:13). I dagligt tal används ofta ordet hållbarhet.

Deklarationen fastställer att Agenda 2030 är grundad i de *mänskliga rättigheterna* som definierade av FN:

"The new Agenda is guided by the purposes and principles of the Charter of the United Nations, including full respect for international law. It is grounded in the Universal Declaration of Human Rights, international human rights treaties, the Millennium Declaration and the 2005 World Summit Outcome Document. It is informed by other instruments such as the Declaration on the Right to Development" (UNGA 2015:4)

Mänskliga rättigheter nämns 11 gånger i resolutionens ingress. Post-millenniarbetet⁵ och processen med att ta fram Agenda 2030 framställs även som rättighetsbaserad, med ett brett deltagande från expertis, civila samhället, forskare och allmänheten globalt. Specifika förslag för hur mänskliga rättigheter skulle integreras i Agenda 2030 lades fram (MacNaughton 2019:138-9). Vad gäller de 17 målen är MR-förankringen dock inte lika tydlig. Agenda 2030:s inledning stipulerar att de 17 globala målen "eftersträvar att förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla och uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor" (UNGA 2015:1; egen övers.), men 'mänskliga rättigheter' nämns bara explicit i ett av de 169 delmålen (4.7, om innehåll i utbildning), och 'rättigheter' i ett par andra delmål (MacNaughton 2019:138-9).⁶ En förklaring är att målformuleringarna är ett resultat av politiska, mellanstatliga förhandlingar i FN: målen utgör "en lägsta gemensamma nämnare" (Lindgärde 2018). De utgör en kompromiss mellan världens alla länder som undertecknade Agenda 2030. Mål formulerade som en direkt uppfyllelse av internationella MR-normer hade aldrig samlat samtliga FN-medlemmar. Ytterligare en dimension är att, i likhet med definitionen av hållbar utveckling, finns inte heller en enhetlig definition av mänskliga rättigheter. Det belyser inte minst forskning om de mänskliga rättigheterna. Begreppet mänskliga rättigheter har en historia präglad av filosofiska kontroverser (Freeman 2017:13). I denna finns två centrala spår: det ena som säger att mänskliga rättigheter knappt har någon historia innan

---

⁵ *Millennium Development Goals 2000-2015.*

⁶ OHCHR försöker åskådliggöra hur de globala målen och mänskliga rättigheter är länkade i en tabell, med referens till UDHR och andra MR-konventioner. Text relaterar Mål 1 Ingen fattigdom till UDHR:s art 3 Rätt till liv, frihet och personlig säkerhet, Mål 2 Ingen hunger till UDHR:s art 25.1 Rätt till mat, och Mål 10 Minskad ojämlikhet till UDHR:s art 7 Rätt till skydd mot alla former av diskriminering (OHCHR; jmf The Danish Institute for Human Rights (DIHR), som har tagit fram en interaktiv MR-guide för de globala målen).

FN:s etablerande 1945 efter andra världskriget, och det andra som hävdar att de har en mycket längre historia (Freeman 2017:15). Gemensamt är att begreppet genom tiderna har förknippats med kamp för frihet, självständighet och mot förtryck, men dessa strider har ägt rum i skiftande sociala kontexter och som konsekvens har begreppet haft olika betydelser. Begreppet har därför varit, och kommer alltid att vara, omstritt, vilket inte alltid erkänns (a.a.: 37; jmf Johansson Dahre 2014:7).

En central princip i Agenda 2030 är att *ingen ska lämnas utanför: no one will be left behind* (UN 2015a:1-3, 7, 12, 31). Principen har inte heller någon entydig definition, men formuleras bl a som att mänsklig värdighet, rättssäkerhet, rättvisa och icke-diskriminering, en inkluderande ekonomisk tillväxt, de fattigaste, de mest utsatta och de som ligger längst efter ska prioriteras. Principen uttrycks som universell: “*Recognizing that the dignity of the human person is fundamental, we wish to see the Goals and targets met for all nations and peoples and for all segments of society*” (a.a.:3; jmf Regeringskansliet 2018:4; UNDP 2018; SOU 2018:13, 46). Med sin universalitet och fokus på icke-diskriminering förknippas den ofta som ingången för de mänskliga rättigheterna i Agenda 2030 (t ex Long 2018:113).

Förknippat med mänskliga rättigheter och att ingen ska lämnas utanför är begreppet *jämlikhet*. Det förekommer i agendan tillsammans med begrepp som värdighet, fredliga, rättvisa och inkluderande samhällen, och mänskliga rättigheter och jämställdhet (UNGA 2015:2-3). Jämlikhet, inkluderande ekonomisk tillväxt och social inkludering, och hållbar utveckling beskrivs som beroende av varandra (a.a.:5). Som med hållbar utveckling ges ingen enhetlig definition i resolutionen. Jämlikhet har också ett eget mål, Mål 10, *Reduce inequality within and among countries* (a.a.:14). Dess delmål inkluderar bl a högre inkomstillväxt för de med lägst inkomst; att oavsett bakgrund och ställning inkludera alla människor i det sociala, ekonomiska och politiska livet; jämlika möjligheter och jämlika utfall; att avskaffa diskriminering i lagstiftning, politik och praxis; men också till att underlätta en ansvarsfull migration och ha väl fungerande migrationspolitik (a.a.:21).

2. Metod och material

I det här kapitlet beskrivs de tillvägagångssätt och material som lett uppsatsarbetet.

2.1 Övergripande ansatser

Uppsatsens övergripande ansats är *kvalitativ*. Kvalitativ forskning omfattar ofta flera olika forskningsmetoder (Smith & Smith 2018:71), som för uppsatsen beskrivs i delkapiteln nedan. Kvalitativa ansatser är ofta mer flexibla och iterativa än kvantitativa ansatser, det är lättare att svara mot ändringar under arbetets gång. Utöver det ger de möjlighet till interaktion mellan forskaren och den/det som studeras (a.a.:72). Det iterativa, flexibla förhållningssättet var nödvändigt i denna uppsats eftersom arbetet med Agenda 2030 i Stockholms stad var helt nytt vid tidpunkten för studien och mycket osäkerhet fortfarande fanns. Ibland var det svårt att få svar, jag fick vända mig till nya potentiella respondenter, tänka om, och skjuta på tidsramen.

En annan övergripande ansats är den *induktiva*, d v s att materialet och resultatet har lett mig till studiens teoretiska ramverk, en *grundad teori* (Smith & Smith 2018:91). Processen att komma fram till ett användbart teoretiskt ramverk, eller tolkningsverktyg, har i huvudsak skett under analysen av uppsatsens kvalitativa data, men även under arbetets gång som helhet.

2.2 Intervjuer

För att uppnå studiens syfte har politiska partier i Stockholms kommunfullmäktige, representanter från förvaltningen och civilsamhällesaktörer intervjuats (se Bilaga 3 Intervjuer).

De politiska partierna i kommunfullmäktige intervjuades i strukturerade, skriftliga intervjuer, med redan klara frågor (jmf Smith & Smith, 2018:73). Alla nio partier fick tillsammans med ett följebrev samma frågor per e-post (se Bilaga 4 Intervjuguider). Frågorna skickades till partiernas kansli och respektive ledande politiker, d v s borgarråd eller motsvarande för partier i opposition, den 9 april 2019. Svar inkom mellan 10 april och 23 maj 2019. Av nio partier svarade sju. Valet av denna metod istället för semi-strukturerade, fysiska intervjuer beror på att ett skriftligt svar antogs mer sannolikt och att det rådde tidsbrist i genomförandet. Svaren kunde dessutom förankras i partiet då de individuella respondenterna har haft möjlighet att stämma av svaren internt. En fördel med vald metod är att svaren är delvis jämförbara. Nackdelen är att metoden är mindre flexibel. Frågorna formulerades tidigt i processen och längre fram har författaren sett att det kan ha funnits behov av att ställa andra frågor, eller frågorna på ett annat sätt. Rent praktiskt har det inneburit att några frågor och svar har uteslutits i presentationen av materialet.

Tre tjänstemän från stadens förvaltning intervjuades, varav två i semi-strukturerade intervjuer och den tredje i en skriftlig strukturerad intervju. Av de två semi-strukturerade intervjuerna ägde en rum i ett möte på den intervjuades arbetsplats och den andra per telefon, vilket var respondentens val. I dessa intervjuer förbereddes övergripande frågeområden som delades med respondenterna innan intervjuerna (a.a.). Det hjälpte diskussionerna att i förväg ha delat frågeområdena, men samtidigt kunna forma efterföljande frågor utifrån tidigare svar under själva intervjuerna (jmf Smith & Smith, 2018:73). Den tredje respondenten från förvaltningen intervjuades genom skriftliga frågor och svar då ett fysiskt möte inte var möjligt. Intervjuerna med förvaltningarna slutfördes under perioden 23 april och 16 maj 2019.

Slutligen har fyra representanter från tre civilsamhällesorganisationer intervjuats i semi-strukturerade intervjuer. Två intervjuer skedde i personliga möten på personernas kontor, den tredje över videolänk då vi inte kunde ses i fysiskt möte i Stockholm. De tre intervjuerna genomfördes mellan 16 och 25 april 2019. Även i dessa intervjuer skickade jag ut övergripande frågeställningar inför intervjuerna.

2.2.1 Urval

Urvalet av respondenter har haft ett särskilt syfte (jmf Smith & Smith 2018:80). I organisationer är ofta roller, yrken och formella positioner utgångspunkten i urvalet och då är det studiens syfte och forskningsfrågor som avgör kategorier att kontakta (Fangen 2018:46-7). Mina målgrupper för intervju har varit organisationer eller personer som på olika sätt konkret arbetar med frågor om mänskliga rättigheter och/eller Agenda 2030 i Stockholms stad på olika nivåer: lokalt och centralt, i administrationen och i politiken, offentligt och ideellt.

Urvalet av de politiska partierna var ej komplicerat då samtliga nio partier i kommunfullmäktige var målgrupp för de skriftliga frågorna.

Urvalet av respondenter från stadens förvaltning var knepigare. Initialt var tanken att välja ett antal av stadens 14 stadsdelsförvaltningar som planerar arbete med Agenda 2030 under 2019. En genomgång av förvaltningarnas verksamhetsplaner gav dock endast en träff och att kontakta samtliga med följdfrågor var inte görbart. I slutänden kom urvalet av tre respondenter att ske med hjälp av initiala kontakter och nya sådana under arbetets gång. De tre representerar en stadsdelsförvaltning, en fackförvaltning och central förvaltning, de innehar olika ledande befattningar i administrationen eller inom sitt policyområde, och arbetar med frågor relevanta för studien.

Urvalet av respondenter från civila samhället utgick ifrån de dryga 90 civilsamhällesorganisationer i Sverige som har undertecknat civilsamhällets avsiktsförklaring för Agenda 2030 (CONCORD 2018b). Kravet var att de också skulle ha verksamhet i Stockholms stad, för lokal förankring. Med förslag från CONCORD och nya kontakter approcherade jag fyra organisationer, varav tre svarade i tid och blev mina respondenter. Organisationerna är verksamma både på gräsrotsnivå och på policynivå. De har social verksamhet och genomför påverkansarbete (se Bilaga 3). Respondenterna hade varierande funktioner.

2.2.2 Bearbetning, analys och tolkning av intervjuerna

De fem semi-strukturerade intervjuerna har samtliga spelats in efter respondenternas godkännande. Intervjuerna tog mellan 30 minuter och 1,5 timme; de blev kortare och mer effektiva efter tid. Därefter har intervjuerna transkriberats i en form mellan bastranskribering och exakt transkribering, där interaktion, utfyllnadsord, betoningar och pauser har inkluderats då det ansetts relevant för svaret, men ibland uteslutits (Spoken company 2019).

Den huvudsakliga metoden för analys av intervjuerna har varit tematisk analys. Den har bestått av att notera och dra ur citat, korta ner text genom att notera nyckelord, huvudbudskap eller liknande, och att gruppera information och gemensamma teman i varje enskild intervju och över intervjuer (jmf Smith & Smith 2018:86-87). Liknelser men även kontraster har inkluderats. De här stegen har genomförts både i analysen av de semi-strukturerade intervjuerna och de strukturerade, skriftliga intervjuerna. Det har utgjort en svårighet att jämföra dessa två skiftande material, men de presenteras ändå gemensamt. En övergripande reflektion är att intervjuunderlaget har varit stort, med tre

relativt olika respondentgrupper. Stora delar av det färdiganalyserade materialet särskilt från intervjuerna med förvaltning och civila samhället har fått uteslutas i presentationen. Den tematiska analysen och att finna mönster mellan materialen har då varit viktig för att identifiera de mest centrala resultaten, liksom att finna gemensamma nämnare över intervjugrupperna. Exempel på diskussioner som har uteslutits eller begränsats i den färdiga uppsatsen rör rollerna mellan stat och civilsamhälle, och jämlikhet.

Ehn & Öberg (2011:66) observerar att varje intervju är ”i utskrift en redigerad text, som tolkar och förmedlar muntligt tal framfört med vissa avsikter i en bestämd social situation”. Det gäller för såväl min egen nedskrivning av intervjuerna som t ex respondenterna som svarat på frågor i skrift. Hur detta slutligen presenteras i min uppsats beror på en mängd olika överväganden, ingrepp och ändringar, t ex vad jag väljer att lyfta fram, respektive inte, och hur. Jag som intervjuare har översatt materialet (jmf a.a.).

2.2.3 Etiska ställningstaganden

Studien är mindre känslig än andra studier inom området mänskliga rättigheter, t ex granskningar av olika former av MR-övergrepp. Etiska ställningstaganden har ändå varit viktiga. Respondenter har informerats om studiens syfte, hur materialet kommer att användas, och de har godkänt inspelningar i förväg. Det mer känsliga består av den politiska dimensionen. Gentemot de politiska partierna var det viktigt att säkerställa att svaren får relateras till respektive parti, om jag väljer att använda materialet på det sättet. En utgångspunkt har ju varit att belysa politiska riktningar i frågorna. Samtliga partier har godkänt ett sådant användande. I övriga intervjuer har frågor ställts om hur respondenter ser på hur politik påverkar deras arbete och samhällseliga frågor. Vissa av dessa svar har respondenter inte velat att jag ska ta med, vilket jag då inte gjort.

Anonymitet har varit en viktig fråga att diskutera och klargöra gentemot samtliga respondenter (jmf Ehn & Öberg, 2011:67). Som nämns ovan har partierna godkänt svaren som respektive partis officiella svar. I övriga intervjuer har vissa respondenter varit tydliga med att de svar som ges är att betrakta som personliga, inte nödvändigtvis organisationens. Av den anledningen har samtliga svar från förvaltning och civila samhället anonymiserats, till *Förv 1, 2, 3* och *CSO 1, 2, 3*, eller bara *respondent*.

2.2.4 Om validitet och generaliseringar

Pålitligheten i kvalitativa metoder har diskuterats. Även om svaren i en intervju är korrekta, kan de sakna trovärdighet (Smith & Smith 2018:82). Det är därför viktigt med triangulering av data. Det här har varit relevant i svaren från de politiska partierna, med vilka jag har haft knapp interaktion och där svaren ibland har varit korta eller så pass lika att det har varit svårt att urskilja särdrag eller det specifika. Triangulering har vid behov skett t ex mot partiernas budget, valmanifest och uttalanden i budgetdebatten, men begränsat p g a en avgränsad studie.

Kvalitativ forskning är djup och smal, snarare än bred. Antalet och urvalet påverkar resultatet. Att t ex intervju ett fåtal av flera tusen påverkar i vilken utsträckning forskaren kan extrapolera slutsatser (jmf a.a.). Med urvalsprocessen i kvalitativ

forskning uppnår man aldrig ett representativt urval i statistisk bemärkelse; Fangen (2011:47) menar att det handlar om att hitta bra exempel. Med urvalet av respondenter inom förvaltningen och det civila samhället i denna studie ges en inblick. I de skriftliga intervjuerna med de politiska partierna kan man emellertid säga att materialet är relativt representativt då sju av nio partier har svarat. Det totala materialet från den empiriska studien är ändå för litet för generalisera uppfattningar om Agenda 2030 och mänskliga rättigheter i Stockholms stad bland de grupper som ingår i studien.

2.3 Kompletterande undersökningsmaterial

Utöver intervjuerna har jag fått input från andra håll under uppsatsarbetet, t ex genom mailkorrespondens och telefonsamtal med olika aktörer inom politik, förvaltning och det civila samhället. En del har varit planerade och i form av ”snabbintervjuer”, andra har varit spontana. Inspelen kan liknas vid vad Ehn & Löfgren (2011) beskriver som en del av ett *bricolage*, att ”[skapa] något genom att ta vad som finns till hands och foga ihop det till något nytt” (a.a.:203). Det handlar om att använda en verktygslåda med många redskap, som ett genomgående arbetssätt eller när man kört fast i sin undersökning (a.a.:204). Genom detta kom jag i kontakt med personer jag initialt inte hade tänkt på att inkludera i studien. Det hjälpte mig bl a när jag fick styra om urvalet, och det gav också viktiga inspel. Om och när den här typen av information används som källa i uppsatsen kallar jag den *personlig kommunikation*. Jag har också deltagit som observatör i två möten om Agenda 2030⁷.

Primära källor är även rapporter, program, handlingsplaner, digitala sändningar från kommunfullmäktige, protokoll, partibudgetar, mm i Stockholms stad. Författningssamlingar och FN-material har delvis använts. Vetenskaplig litteratur ligger till grund för kapitlen om metod, tidigare forskning och teori. Forskning har främst letats i ämnesspecifika tidskrifter, men också i böcker. Ett kriterium har varit att hitta relativt nypublicerat material med träffar på sökord som *Agenda 2030* och *Sustainable Development Goals/SDG* i kombination med *human rights*.

3. Tidigare forskning och teori

Det här kapitlet presenterar en forskningsöversikt och ger uppsatsen dess teoretiska inramning.

3.1 Tidigare forskning

Uppsatsen ställer frågor om begrepp som mänskliga rättigheter, hållbar utveckling och jämlikhet. De i sig utgör stora forskningsområden. Mot bakgrund av uppsatsens syfte, som tematiskt fokuserar på förhållandet mellan Agenda 2030 och mänskliga rättigheter, har målet varit att identifiera några av de centrala diskurser som tycks råda inom just detta vetenskapliga fält, eller tangerande fält (t ex globalisering). Det bör påpekas att det

---

⁷ Ett möte mellan SCB och civilsamhällesorganisationer (informationsmöte SCB 2019-03-21) och ett möte arrangerat mellan civila samhället och statssekreteraren ansvarig för frågor som rör regeringens arbete med Agenda 2030 (öppet möte på Föreningen för Utvecklingsfrågor 2019-04-15).

är ett urval. Studiens resultat kommer senare belysas mot bl a denna forskningsöversikt, där vissa perspektiv kommer att ha större relevans för resultaten än andra. Utöver forskning om förhållandet mellan Agenda 2030 och mänskliga rättigheter är studier om hur globala agendor 'lokaliseras', särskilt i en kommunal kontext, intressanta. För detta hänvisas till den teoretiska inramningen nedan.⁸

Inledningsvis kan sägas att det hittills fokuserats mycket på miljö i forskningen om Agenda 2030 och de hållbara målen. I en forskningsöversikt genomförd av Formas 2018 görs bl a en sökning på sökfrasen 'sustainable development goals' i *Web of Science*, med 2 100 träffar. Genomgången visar en tydlig forskningsinriktning på miljö (22%) och hälsa (15%), därefter teknologi (13%), företagsekonomi (7%), samt offentlig förvaltning (7%) (2018:20). Formas lyfter emellertid vikten av tvärvetenskap, tillämpad forskning och att forskningens roll bör vara att "kritiskt analysera målen i agendan, och vilka diskurser och intressen de tjänar" (2018:24). Det är en aspekt som bör tas i beaktande när man gör kvalitativa studier om Agenda 2030, att utgångspunkten ofta är miljö fast Agenda 2030 är tvärasektoriellt.

Forskning om Agenda 2030 utifrån ett rättighetsperspektiv är alltifrån kritisk till positiv. Den mer positiva forskningen reflekterar ofta över de tillkortakommanden ramverken för de mänskliga rättigheterna också haft, eller har, när det kommer till förverkligande.

En specialutgåva av *Globalizations* (Gabay & Ilcan 2017)⁹ utforskar de globala målen som en politisk konstruktion utifrån ett kritiskt globaliseringsperspektiv. Författarna menar att större delen av forskarkollektivet ägnar sig åt tekniska aspekter av de globala målen och åt att jämföra och mäta dessa. Kontexten i vilken Agenda 2030, hållbarhetsmålen liksom övriga globala utvecklingsprogram, såsom FN:s *Global Compact*, har tillkommit är emellertid politisk. Den, hävdar författarna, drivs av nyliberala agendor med fokus på marknaden, konkurrens och ekonomisk tillväxt, som direkt motverkar hållbar utveckling. Det gäller t ex jordbruk, där fokus på globala värdekedjor bortser från matsäkerhet (a.a.:339); bostäder, som blir affärsprojekt istället för rätt till boende (a.a.:338); och miljö, som påverkas negativt av ekonomisk tillväxt (a.a.:340). Weber menar i samma utgåva att agendan delvis är formulerad för att underminera politisk kamp för en utveckling som bygger på social rättvisa och ekologisk hållbarhet. Att inte lämna någon utanför är bara en strategisk diskurs för att berättiga detta politiska projekt för global utveckling, "ett ramverk som privilegierar kommersiella intressen" (2017:399). Utgåvans två huvudteser är att inga utvecklingsagendor framförs i ett politiskt eller ekonomiskt vakuum, och att det finns en konflikt mellan globalisering och agendans mål om hållbar utveckling och att ingen ska lämnas utanför.¹⁰ Bl a diskussionen om målkonflikter är relevant att ha med sig i en

---

⁸ Studier på lokal nivå är även intressanta, t ex Skillnadernas Stockholm (Stockholms stad, 2015) och medborgar- och demokratiundersökningar som regelbundet genomförs (Stockholms stad, 2018a, b).

⁹ Som lett till en bok: *The Politics of Destination in the 2030 Sustainable Development Goals*, 2019.

¹⁰ Som också finns mellan globalisering och mänskliga rättigheter (se t ex Freeman 2017:183-4; Johansson Dahre 2014:17-18).

studie om Agenda 2030, då det ofta kommer upp att ekonomisk tillväxt (Mål 8) inte går att förena med en rättvis, hållbar utveckling för alla.

Boken *Sustainable Development Goals: Law, Theory and Implementation* (French & Kotzé 2018) undersöker förhållandet mellan internationell rätt, mänskliga rättigheter och de globala målen. En del utgör analys av specifika mål, som inte kommenteras här, och en annan del analys av generella teman ofta utifrån Agenda 2030:s tre hållbarhetsdimensioner. Ett antal författare gör det med en 'miljölins'. Adelman (2018) menar att de globala målen förespråkar en antropocentrisk form av hållbar utveckling som ignorerar den ekologiska realiteten och fortsätter att prioritera ekonomisk tillväxt framför social rättvisa och miljö (jmf Gabay & Ilcan 2017). Likt Adelman, kritiserar Kotzé (2018) relationen mellan människa-miljö i de globala målen, att socio-ekonomisk tillväxt inte är förenligt med de ekologiska och planetära gränserna och att de mål som syftar till att skydda jordsystemet (*Earth system*) borde stå högre i en målhierarki.¹¹ Diskussionen om förhållandet mellan evig ekonomisk tillväxt och miljö, liksom relationen mellan människa och planet, är relevant i en studie om Agenda 2030 då de ofta betonas. Spahn (2018) är en annan forskare som på liknande sätt tittar på de hållbara målen utifrån mänskliga rättigheter vs. naturens rättigheter. De mänskliga rättigheterna utgår ofta ifrån modeller om samhällskontrakt och något Spahn kallar ”*contractualist individualism*”, en västerländsk individualism (a.a.:1, 13). Men kan vi räkna med att individen idag representerar framtida generationer? En annan svaghet med kontraktualismen, menar Spahn, är att den ignorerar andra värden, särskilt naturens värde och grupper och lokalsamhällens värderingar (a.a.:13).

I *Assessing the sustainable development goals from a human rights perspective* uttrycker Pogge & Sengupta kritik mot att hållbarhetsmålen inte når upp till de ”fina orden” (2016:1) i agendans inledning om mänskliga rättigheter för alla. Med dess stegvisa plan förlorar man en viktig, och historisk, möjlighet att formulera vårt samtida moraliska ansvar för hur världen skulle kunna se ut *nu*, givet den kunskap och resurser vi har (a.a.): ”Våra regeringar skulle kunna förbinda sig att omedelbart uppfylla alla mänskliga rättigheter, överallt, och kalla detta sina mål. Men det är inte så målspråket har kommit att användas i den internationella utvecklingsdiskursen” (a.a.:2; egen övers.). Författarna menar vidare att, trots en avsevärd förbättring vad gäller hållbarhetsmålen explicita erkännande av principer om jämlikhet och diskriminering, finns anledning att vara skeptisk. De globala målen lyckas inte specificera grupper som diskrimineras, jämlikhet integreras inte i målen, och det saknas referens till hur nationella och internationella institutionella regler och praxis ska utformas för att minska ojämlikhet, t ex avseende skattepolitik. Redan starka intressegrupper kommer att lobba för regler som gynnar dem själva. Det finns på så sätt en politisk svaghet i ramverket, och de relativt fattiga tenderar att bli politiskt marginaliserade, även i demokratiska samhällen (a.a.:9).

---

¹¹ Kotzé gör inte någon skillnad på social respektive ekonomisk tillväxt. Det är därför oklart om författaren menar att även mål som berör t ex utbildning och hälsa borde underordnas de ekologiska målen.

MacNaughton kommenterar, som Pogge & Sengupta, avståndet mellan Agenda 2030:s övergripande ambitioner och dess målformuleringar utifrån mänskliga rättigheter. Hon menar att de globala målen om t ex mat, hälsa, utbildning, vatten och sanitet, samt anständiga arbetsvillkor alla hade kunnat formuleras i termer av mänskliga rättigheter eftersom de direkt sammanfaller med ekonomiska och sociala rättigheter i konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-konventionen), liksom med barnkonventionen, bland andra fördrag (2019:131). En otillräcklig integrering av mänskliga rättigheter i den globala utvecklingsplanen ”förstärker de separata men parallella spåren för utveckling respektive mänskliga rättigheter inom FN till skada för båda agendorna” (a.a.; egen övers.). MacNaughton syftar på spänningen mellan de medborgerliga och politiska rättigheterna och ESK-rättigheterna som funnits inom FN sedan kalla kriget, där de sistnämnda, mer nära förknippade med fattigdomsminskning och social utveckling, har marginaliserats av rikare västländer. Trots dokument som deklaration om rätten till utveckling från 1986 och Wiendeklarationen 1993, som fastställer de mänskliga rättigheternas odelbarhet (a.a.:132-3), och lärdomar från och förbättringar jämfört med de tidigare milleniemålen vad gäller process och mål (a.a.:134-8), är MacNaughtons slutsats att Agenda 2030 genom att inte explicit grunda de globala målen i MR-principer utgör ”ännu en missad chans” (a.a.:138 egen övers.; jmf 1.4 Begrepp ovan). Författaren avslutar ändå med att det finns möjligheter att med ett rättighetsperspektiv ena dessa två agendor i implementering och uppföljning för ansvarsutkrävande (a.a.:144; jmf Winkler & Williams 2017).

En specialutgåva av *The International Journal of Human Rights* (Winkler & Williams 2017) har även fokus på de globala målen, mänskliga rättigheter och jämlikhet (jmf Pogge & Sengupta). Den inleder med att sätta Agenda 2030 i ett större perspektiv av kriser i världen: en MR-kris, klimatförändringar och flyktingkriser, parat med att stormakter förnekar både klimatforskning och sexuella och reproduktiva rättigheter. Intresset för Agenda 2030, trots att den har potential att holistiskt samla, är redan svalt. Det gör det än viktigare att fokusera på den, och särskilt de processer som krävs för att ingen ska lämnas utanför, agendans viktigaste princip. MR-samfundet m fl lyckades få in ett separat mål för jämlikhet och drev behovet av disaggregerade indikatorer, så att ojämlikhet kan följas upp, och slutligen utrotas. ”*The language of the SDGs makes this commitment to equality central*” (Winkler & Williams, 2017:1024-5). Med utgångspunkt från Mål 10 kommenteras att jämlikhetsmålet kommer att kräva grundläggande förändringar till ”*business-as-usual*” (a.a.:1025; jmf Saiz & Donald, 2017). Här kan MR-normer utgöra riktlinjer för att minska ojämlikheten, särskilt inom två policyområden: skattepolitik och sociala trygghetssystem (Winkler & Williams 2017:1025). De globala målen har inte heller förmått att följa upp en av de vanligaste diskrimineringsformerna: ras- och etnisk diskriminering. Disaggregerad data är komplex, men med en grund som bygger på MR-normer kan det bli bättre (a.a.; jmf MacNaughton 2019:142). MacNaughton menar i samma upplaga att Mål 10 om minskad ojämlikhet inte lyckas ta itu med de mest allvarliga ojämlikhetsutmaningarna. Men, hävdar hon, det gör inte heller de mänskliga rättigheterna, som brister i att omhänderta ekonomisk och social ojämlikhet, ”*the greatest human rights challenge of our time*” (2017:1050; jmf Winkler & Williams 2017:1025; jmf Moyn 2018). Diskussionerna ovan är intressanta när man ska titta på hur principen om att ingen ska

lämnas utanför och hur de två ramverken, Agenda 2030 respektive mänskliga rättigheter, praktiskt ska tillämpas.

Det finns också andra mer optimistiska resonemang om Agenda 2030:s möjligheter att omhänderta de mänskliga rättigheterna. Pogge & Sengupta (ovan) kritiserar av bl a Collins (2018) och Long (2018). Collins menar att ”de flesta forskare är överens om att en MR-ansats hittills inte [heller] har gjort ett särskilt bra jobb när det kommer till uppfylla ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter” (2018:75; egen övers.; jmf MacNaughton 2017). Hon hävdar att, även om de globala målen i flera fall kommer till korta vad gäller MR-normer, har de potential att överträffa och till och med fungera bättre än agendan för de mänskliga rättigheterna, särskilt för de sociala och ekonomiska rättigheterna, som ”hittills har halkat efter de medborgerliga och politiska rättigheterna” (som däremot är svaga i Agenda 2030; a.a.;89). Idealt kan de mänskliga rättigheterna och globala målen vara ömsesidigt förstärkande genom att formella MR-mekanismer utgör ett skyddsnät för de globala målen, medan de globala målen kan påskynda särskilda mänskliga rättigheter, som rätten till en hälsosam miljö och rätten till energi. De delar dessutom en gemensam sak “*in their concern for human happiness and well-being*” (a.a.:89). Long (2018:114) menar att om man ser till Agenda 2030:s grundläggande principer om universalitet, odelbarhet och att ingen ska lämnas utanför finns möjligheter till en rättighetsbaserad uppföljning (Longs resonemang återkommer nedan, under 3.2 Teoretisk inramning). Dessa slutsatser är intressanta i en kvalitativ studie av en kontext, som Stockholms stad, där Agenda 2030 och mänskliga rättigheter praktiskt ska samverka med varandra.

Som med mänskliga rättigheter är Agenda 2030 ett globalt överenskommet ramverk som får sin praktiska betydelse i tillämpningen. Mycket av den tidigare forskningen är kritisk till agendans möjligheter att uppnå sina mål, eller till att de globala målen är för lågt ställda. Det finns en spänning mellan Agenda 2030 och mänskliga rättigheter anser flera forskare, liksom strukturella hinder för resultatuppfyllelse. Andra är mer positivt inställda och menar att de två ’agendorna’ delar samma utmaningar och att Agenda 2030 till och med överträffar MR-ramverken i olika avseenden. Oavsett är det flera som anser att de har potential till ömsesidigt förstärkande. Uppsatsens empiriska resultat bidrar till att belysa några av forskningsfälten och frågorna ovan, med perspektiv från en lokal kontext i Sverige. Forskning som är mer kritisk till Agenda 2030 blir genom materialet delvis ifrågasatt. Denna är dessutom ofta väldigt teoretisk, medan denna uppsats betonar praktiken.

3.2 Teoretisk inramning

Som stöd till tolkningen och analysen av studiens empiriska resultat identifieras en teoretisk inramning som utgår från: i) att genomförande av de globala målen bör förstås utifrån principerna om universalitet, odelbarhet och att ingen ska lämnas utanför, enligt en modell som Long (2018) förespråkar, och ii) det specifika med implementeringen av mänskliga rättigheter i en kommunal kontext, som Kjaerum & Lind (2017) respektive Nilsson (2017) beskriver. Ett urval av perspektiv som bedöms relevanta från dessa texter kommer att användas. Utöver det kommer studiens resultat även belysas i ljuset av forskning om Agenda 2030 och mänskliga rättigheter (ovan).

Principerna: universalitet, odelbarhet och att ingen lämnas utanför

Long identifierar de tre principerna om universalitet, odelbarhet och att ingen ska lämnas utanför som grundläggande för de globala målen. Dessa principer ”påverkar inte bara ”hur målen ska förstås, men också vad institutionerna har fått i uppgift att göra, och hur sätten för genomförande tolkas och begränsas” (Long 2018:97; egen övers.). Vad gäller den första principen är Agenda 2030-ramverket *universellt*, och samtidigt differentierat “*taking into account different national realities, capacities and levels of development and respecting national policies and priorities*” (UNGA 2015:3). Något annat hade varit realistiskt. Tack vare detta har samtliga stater kunnat acceptera agendan och dess mål. Det betyder inte att tillämpningen är *likadan* utan den kommer att se olika ut. Denna legitima differentiering har dock konsekvenser både för hur genomförande eller framsteg kan komma att mätas, och även för hur framgång bedöms. Den ställer också frågor om hur urvalet av mål äger rum och legitimeras – mellan vilka, och på vilka grunder (Long 2018:101) väljs de ut? Även om Long gör sin analys utifrån den globala respektive nationella nivån är dessa frågor relevanta även på lokal nivå när det kommer till genomförande och uppföljning av Agenda 2030 och målen.

Den andra principen är *odelbarhet*. I först anblick tolkas det som att alla mål är sammankopplade. Utöver denna grundläggande sammanbundenhet finns också en större och mer normativ aspekt, ett åläggande att hantera målen holistiskt, som att inte prioritera ett mål och ignorera ett annat. Ett exempel ges: i en utfrågning om jämställdhet och SDG 5 i Storbritanniens parlament missade man delmål under andra globala mål som också rör jämställdhet, som under SDG 8 och SDG 16 (a.a.:105-6). Påbudet om en holistisk ansats bjuder in till granskning av både samhällsinstitutioner, politik och beslut: “*Institutions should break down or reconfigure ‘silos’ within governments and across actors, while policies should be assessed against a norm of ‘policy coherence for sustainable development’*” (a.a.:106). En sammanhängande politik för hållbar utveckling förekommer i det globala ramverket som ett medel för genomförande självt, under SDG 17. Som minimum innebär det att politik mellan olika samhällssfärer inte är ömsesidigt motstridande; som bäst kan den identifiera var koherens ger starkast resultat. Idén om odelbarhet motverkar även ’att man plockar russin ur kakan’ (a.a.:107). Den här slutsatsen har även relevans lokalt när konkreta beslut ska fattas, kanske alldeles särskilt på politisk nivå.

Den sista principen är den om att *ingen ska lämnas utanför*. Den syns konkret i Agenda 2030:s inledning, i agendans särskilda fokus på de fattigaste och mest marginaliserade, i Mål 10 (jämlighet), Mål 5 (jämställdhet) och i en del andra delmål. Även om det finns otydlighet i den exakta betydelsen av att inte lämna någon utanför, menar Long att det är viktigt att se till relevansen av en sådan norm för politiska beslut och strukturerna för översyn. Genom principen kan man identifiera vilken politik som ’lämnar människor utanför’, och vice versa, vilken som lyckas med motsatsen. *‘Leaving no one behind’* är, liksom den för policykoherens, ett test. Alldeles särskilt tycks principen kräva deltagande av marginaliserade grupper själva. På så vis blir den dubbelt så viktig för styrningen av agendan då den skapar krav inte bara på den antagna politiken, utan också på processen (Long 2018:110). Vidare kan disaggregerad data – som upptäcker skillnader och ojämlikhet – liksom

uppmärksamhet på de fattigaste och mest marginaliserade grupperna ”offer a potent way in which to highlight inequality in different country contexts on grounds of ethnicity, gender and beyond” (a.a.). Dessa slutsatser har relevans även på lokal nivå, såsom i Stockholms stad. Long kritiserar slutligen i detta sammanhang några av forskarna ovan: Weber (2017) och Pogge & Sengupta (2016). Long menar att Webers totala kritik av Agenda 2030 som en orättvis nyliberal agenda inte är balanserad. Även om Long medger att ramverket bekräftar kapitalism genom att t ex referera till privat egendom, marknader, normer för handel, etc, lyfter även agendan bättre reglering på finansiella marknader, policyer för stärkt jämlikhet, etc (Long 2018:111). Det går att moraliskt försvara Agenda 2030: ”There clearly are [...] aspects or outcomes of this agenda where we would want no one left behind – that is, where an emphasis on eliminating discrimination and identifying and helping the poorest and most vulnerable would not be morally problematic” (a.a.:112). Long kommenterar även Pogge & Senguptas kritik av de globala målen som svaga instrument mot diskriminering. Long erkänner otydligheten i begreppet med att lämnas utanför (jmf ovan), särskilt hur det ska mätas. Är det egalitært, d v s jämlikt mellan alla människor, eller finns en skala? Long menar att det finns en “sufficientarian interpretation of leave no one behind, which interprets ‘leave no one behind’ as leave no one below a certain level” (a.a.:114;jmf Pogge & Sengupta (2016:3) som t ex refererar till ”basic needs” och inte en absolut jämlikhet). Det finns, konstaterar även Long, en begränsning vad gäller socio-ekonomiska egalitära aspekter i agendan. Samtidigt, att prioritera de mest marginaliserade är en tydlig policy för målsättningar och politiska riktningar och val, oavsett om det rör sig om att säkerställa jämlika resultat eller jämlikhet upp till en särskild nivå (Long 2018:115). Dessa resonemang kan vara viktiga när principen om att ingen ska lämnas utanför, och beslut som fattas däromkring, ska genomföras även i Stockholms stad.

Mänskliga rättigheter i kommunal kontext

Stora delar av Agenda 2030 omsätts i praktisk handling på lokal och regional nivå. Kommuner, landsting, länsstyrelser och andra statliga myndigheter, näringslivet, civilsamhället och forskningen bär tillsammans ett ansvar för detta arbete (SOU 2019:113). *Mänskliga rättigheter i det offentliga Sverige* (Lind & Namli 2017) belyser olika aspekter av den svenska förvaltningens ansvar i den praktiska tillämpningen.

Kjaerum & Lind (2017:110) fastslår i denna antologi att de lokala sammanhangen, kommuner och län, har stor betydelse när det gäller att förverkliga mänskliga rättigheter. Det är ”i det lokala som normerna möter verkligheten och den komplexitet som det konkreta förverkligandet av mänskliga rättigheter innebär” (a.a.). De ser hur på det lokala planet kommuner arbetar med mänskliga rättigheter i relation till medborgarna och deras möten med välfärdssystemen och politiken: ”Mänskliga rättigheter ger en kompass, en riktning [...] Mänskliga rättigheter ger också grunden till ett gemensamt språk som lämpar sig väl till att diskutera svåra och konfliktfyllda saker” (a.a.:112), menar författarna. Författarna menar också att dialogen mellan olika nivåer av förvaltningen har varit relativt ostrukturerad, men stärks. Med detta kan särskilt institutioner som arbetar på samma nivå (horisontellt) ha möjlighet att engagera sig mer aktivt och bistå varandra i arbetet med mänskliga rättigheter, ”oavsett vilka specifika frågor de inriktar sin verksamhet på” (Kjaerum & Lind 2017:113). MR-arbete i

Stockholms stad har redan sträckt sig över olika verksamheter. Agenda 2030-arbete med sitt holistiska perspektiv kommer att göra det i än större utsträckning och möjligtvis kräva än större mobilisering av exempelvis förvaltningar och civila samhället.

Nilsson (2017) fokuserar i samma antologi på den kommunala kontexten; på de kommunala förpliktelserna genom lagstiftning och rättighetsskydd, på implementeringen av mänskliga rättigheter i vardaglig praktik, och på kommunernas roll i rättighetsskyddet. Sverige har åtagit sig att respektera, skydda och främja mänskliga rättigheter, och den offentliga förvaltningen ska realisera detta genom sin verksamhet. Skyddet av mänskliga rättigheter garanteras inte bara genom lagstiftning, ”utan det är en del av en praktisk verklighet i offentlig verksamhet. Detta gäller inte minst kommunala myndigheter som arbetar nära medborgarna och vars verksamhet ofta berör deras rättigheter” (a.a.:117). Nilsson behandlar grunderna för statens och kommunernas förpliktelser gällande mänskliga rättigheter genom grundlagar och internationella överenskommelser (a.a.:118-125), ger exempel på hur rättigheter aktualiseras i vardagligt arbete inom några verksamhetsområden (a.a.:125-139), samt ger en översiktlig bild av hur medvetenheten kring rättighetsskyddet i kommunal kontext växer (a.a.:139-145). Nilsson konstaterar att lagstiftningen anger ramarna för när och hur rättigheter ska skyddas, men en omfattande del av bedömningar och gränsdragningar ligger på kommunala beslutsfattare och enskilda kommunanställda som måste förhålla sig självständigt till regelverket. Det kräver kunskap och insikt liksom praktiska förutsättningar. Därför finns behov av tydlig, ändamålsenlig styrning och vägledning (a.a.:139). Det finns tack vare ökat fokus och kompetensutveckling en medvetenhet om mänskliga rättigheter i kommunal kontext, och stora kommuner har ofta större kapacitet. Uppfattningen genom denna empiriska studie är att MR-arbetet i Stockholms stad har varit systematiskt och att kompetensen i stort verkar hög – man har t ex satsat på internutbildning om mänskliga rättigheter – med vissa skillnader på olika förståelse, ansvarsområden och arbetsuppgifter. Samtidigt beskrivs det ändå som svårt i mina intervjuer (se nedan).

Nilsson hänvisar till att kommuner tagit del av det arbete som Sveriges Kommuner och Regioner (SKR, fd SKL) bedriver sedan 2014¹², ett utvecklingsarbete för att stärka arbetet med mänskliga rättigheter på kommunal nivå (a.a.:141). Inom ramen för detta lät SKL uppdraga en kartläggning (Emerga 2015). Genom enkäter och intervjuer med kommunala tjänstemän drog rapporten ett antal slutsatser om kommuners rättighetsarbete, bl a om hur aktörerna såg på definitionen av mänskliga rättigheter, som ofta varierar:

”Rättighetsarbetet saknar ofta en hållbar och tydlig struktur och det råder en stor variation i definitioner av mänskliga rättigheter vilket försvårar ett gemensamt arbete och lärande. Skillnaderna i definitioner tycks bygga på såväl politiska val som på kunskapsbrist. Konsekvensen av det blir att invånarna (rättighetsbärarna) får olika budskap om mänskliga

---

¹² Som i sin tur är en följd av Sveriges stärkta MR-arbete från i början av 2000-talet, då nationella handlingsplaner för mänskliga rättigheter togs fram (skr. 2001/02:83 och skr. 2005/06:96), vilket ledde till inrättandet av en delegation för mänskliga rättigheter som bl a hade till uppdrag att stödja myndigheter, kommuner och landsting i arbetet med mänskliga rättigheter. Slutbetänkandet lades fram 2010 (SOU 2010:70) med flera förslag bl a för lagstiftning (Nilsson 2017:141).

rättigheters roll i deras liv, beroende på i vilken kommun och/eller landsting eller region man bor.” (Emerga 2015:4)

En studie som SKL själva genomfört inom ramen för nämnda utvecklingsarbete är *Mänskliga rättigheter i styrning och ledning* (2017). I linje med synpunkter och upplevelser ovan, delade några kommuner (ej Stockholm) liknande erfarenheter av svårigheter med MR-begreppet, som att det är en utmaning att ”få in det i strukturen utan att det blir en jättefråga” (a.a.:46), att en del är ”rädda för begreppet” (a.a.)”, och att det ”upplevs stort och svårt att omfamna” (a.a.:40). Några förklarade att de istället valt att fokusera på social hållbarhet, då det har ”en högre status, det känns igen och upplevs mer handgripligt [och går att] överföra till sin vardag” (a.a.:40). En liten kommun förklarade att de slagit samman arbetet med mänskliga rättigheter och Agenda 2030, med fokus på sistnämnda, av resursskäl och för att ”många begrepp går i varandra” (a.a.:43). Det finns m a o vissa dokumenterade erfarenheter av svenska kommuners arbete med mänskliga rättigheter som föreliggande intervjustudie kan förhålla sig till. Från Nilssons slutsatser och från det arbete som SKR har gjort kan följande perspektiv vara särskilt intressanta att ha en blick på:

- Mänskliga rättigheter är konstant och konkret närvarande i kommunal verksamhet. Det finns stärkt kompetens och mänskliga rättigheter ger ett gemensamt språk för svåra frågor och samlar institutioner (Nilsson 2017)
- Det finns stora skillnader i definitioner av mänskliga rättigheter. Det är svårt att veta vad mänskliga rättigheter egentligen betyder för kommunens verksamhet. Andra begrepp kan vara lättare att omfamna. Social hållbarhet kan ha ”högre status”; det känns igen, är mer handgripligt och fler känner att de förstår det. Agenda 2030- och MR-arbete slås ihop för att det är praktiskt.

4. Stockholms stad

Det här kapitlet avser sätta studien i dess lokala kontext. Det ger en kort översikt över Stockholms styrning och förvaltning, hur arbetet med mänskliga rättigheter organiseras och följs upp, förvaltningens organisation för Agenda 2030, och samarbetet mellan civila samhället och det offentliga (sistnämnda bygger på information delad i studien).

Stockholms stad leds sedan valet 2018 av en koalition bestående av M, L, MP, C och KD (den grönbå majoriteten). Det är första gången MP ingår i konstellationen. Tidigare majoritet 2014-2018 bestod av S, MP, V och Fi. År 2014 kom Fi in i kommunfullmäktige för första gången, liksom Sverigedemokraterna. Under perioden 2006-2014 var M, L, KD och C i majoritet i olika former. Det största partiet i majoritet innehar finansborgarrådsposten, f n M, och därefter fördelas borgarrådsposter (rotlar) normalt utifrån partiernas kärnfrågor. MP innehar posten som klimat- och miljöborgarråd och det är också där ansvaret för Agenda 2030 ligger (jmf regeringen).

Budgeten är stadens viktigaste styrdokumentet. Stadens budget heter ”Möjligheternas Stockholm” (Stockholms stad 2019c och 2019i). Den har tre inriktningsmål: 1) En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla, 2) En hållbart växande och dynamisk storstad med hög tillväxt, och 3) En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad

för framtiden. Tidigare majoritets budget 2014-2018 hette ”Ett Stockholm för alla” och hade fyra inriktningsmål, formulerade som: 1) Ett Stockholm som håller samman, 2) Ett klimatssmart Stockholm, 3) Ett ekonomiskt hållbart Stockholm, och 4) Ett demokratiskt hållbart Stockholm (se Stockholms stad 2019d, i, inklusive Socialdemokraternas och Vänsterpartiets budgetförslag 2020). Den grönbå majoriteten sänkte skattesatsen 2019 och bibehöll samma nivå för 2020, vilket har kritiserats av de rosaröda partierna.

Nära sammankopplad med budgeten är stadens vision, ”Vision 2040 Ett Stockholm för alla” (Stockholms stad 2017a; 2017b; 2017c). Den ligger nu för revidering och uppges i december 2019 vara på remissrunda för förankring över partigränser, i stadens förvaltningar och bolag, och hos andra aktörer (Stockholms stad 2019n). Vision 2040 kritiserades av dåvarande borgerlig opposition vara alltför politiserad genom att knyta den till budgetmålen (Stockholms stad 2017c:59). Samtidigt ansåg flera stadsdelsförvaltningar att det var positivt att visionen låg i linje med budgetens inriktningsmål då det underlättar uppföljning (a.a.:44, 47). Många såg det även som positivt att visionen hade ett tydligt fokus på minskad ojämlikhet (a.a.:29, 37, 43, 64), även om ännu mer efterfrågades. Den nya visionen blir därför intressant att se.

Stockholms stad är organiserat i 14 stadsdelsförvaltningar (se Bilaga 2), 17 fackförvaltningar och äger 16 kommunala bolag. Samtliga ska arbeta utifrån och följa upp stadens inriktningsmål, vilket i praktiken görs delvis i ett webbaserat system. Den förra budgetens inriktningsmål ’Ett demokratiskt hållbart Stockholm’ hade fyra delmål som refererade till mänskliga rättigheter och icke-diskriminering, samt jämlikhet i möjligheter, resurser och makt. I den grönbå budgetens inriktningsmål ’En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla’ finns ingen explicit referens till mänskliga rättigheter eller jämlikhet, utan till valfrihet och till barnets rättigheter. Det nya ”resultatramverket” är mer renodlat, men ger inte samma möjlighet till explicit uppföljning av mänskliga rättigheter och jämlikhet. Samtidigt följdes den förra budgeten upp med alltför positiva resultat. För 2018 rapporterades exempelvis att staden helt levde upp till mänskliga rättigheter och var fri från diskriminering (Stockholms stad 2019j:14). Det bedöms inte sannolikt, men kan förklaras av de indikatorer som mättes.

Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar att genomföra verksamheten enligt kommunfullmäktiges uppdrag granskas av Stadsrevisionen. Ett antal brister som kopplar till ojämlikhet och mänskliga rättigheter har uppmärksammats, t ex att utbildningsnämnden inte i tillräcklig utsträckning säkerställer att aktiviteter bidrar till att minska kunskapsskillnader i stadens skolor och inte heller säkerställer åtgärder för att förebygga eller omhänderta kränkningar (Stockholms stad 2019g).

Stadsledningskontoret är kommunstyrelsens förvaltning (Stockholms stad 2019e). Stadens arbete med mänskliga rättigheter har stärkts organisatoriskt under MR-rådets livstid. Med MR-rådet fanns ett särskilt kansli för mänskliga rättigheter. Under åren 2015-2018 togs bl a fyra program fram för barnets rättigheter, jämställdhet, lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning och könsidentitet, och tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Det upprättades även riktlinjer för arbete med nationella minoriteter och en strategi för romsk inkludering. Tre ombudsmän (barn, funktionshinder och äldre) tillsattes under samma period och finns

kvar. De ska säkerställa att staden lever upp till åtaganden enligt konventioner och stötta förvaltningar och bolag i deras arbete. Kompetensutveckling i MR-integrering i förvaltningen har genomförts och det har funnits särskilda projektmedel att ansöka om (Stadsledningskontoret/Kansliet för mänskliga rättigheter 2018; jmf *personlig kommunikation*). Ytterligare program, handlingsplaner och riktlinjer finns också i staden och flera betonar inkludering och icke-diskriminering (Stockholms stad 2019f). Till kommunstyrelsen och stadsdelsnämnder är knutna funktionshindersråd och pensionärsråd. Nu är det stadsledningskontorets avdelning för kvalitet och stadsutveckling som ansvarar för frågor om mänskliga rättigheter, demokrati och Agenda 2030. Stadens klimatchef har ansvar för Agenda 2030. Agenda 2030 i Stockholms stad hade ännu inte fått genomslag i organisationen och i planer när studien genomfördes eftersom det var så pass nytt.

I studiens intervjuer och personlig kommunikation framkommer överlag en positiv bild av samarbetet mellan civila samhället, förvaltning och politik i Stockholms stad. Civilsamhällesrepresentanter satt i MR-rådet och representeras även i Agenda 2030-rådet, vilket lyfts som nödvändigt. Protokoll från rådets möte visar att de opolitiskt sakkunniga, från forskning och civila samhället, redan ställt kritiska frågor som rör jämställdhet och jämlikhet, stadens miljöprogram, rollen för idéburen sektor, inköp, det nya förslaget på vision, etc (Stockholms stad 2019k; 2019l; 2019m). Representanter från civila samhället deltar som sakkunniga i olika politiska utredningar eller program i staden (t ex *CSO 1* och *CSO 3*). På gräsrotsnivå finns ett gott samarbete med t ex skola, kultur och idrott (t ex *CSO 2*). Kritik mot att MR-rådet lades ner finns, samtidigt finns förväntningar och förhoppningar på att Agenda 2030 samlar flera aktörer och politikområden för samverkan. Civilsamhällets kritik mot det långsamma genomförandet av Agenda 2030 på nationell nivå hade ännu inte nått Stockholm, som just hade startat Agenda 2030-arbetet vid tidpunkten för denna studie.

5. Resultat

I detta kapitel presenteras resultaten från den empiriska studien. Intervjuerna och övriga inspel har analyserats tematiskt och gett ett upplägg med fyra huvudteman: Skillnadernas Stockholm, politiken, språk och praktik, samt samverkan. Några av dessa har fått underkategorier. Inledningsvis kan sägas att det finns vissa överlappningar mellan teman eftersom samtal ofta berörde många aspekter samtidigt. Det är också nödvändigt att klargöra hur resultaten presenteras. Av Stockholms kommunfullmäktiges nio partier svarade sju på intervjufrågorna, i kronologisk ordning: S, V, KD, Fi, MP, L och M.¹³ De resultat som berör politikens roll och har en grund i uppsatsens intresse för den möjliga politiska kontroversen mellan mänskliga rättigheter och Agenda 2030 inkluderar alla svarande politiska partier. Svaren presenteras då i ordningen Fi, V, S, MP, L, M, KD, från det s k vänster till höger, såsom samarbetet ser ut idag i

---

¹³ C och SD uppgav tidsbrist och internt arbete med egna styrdokument bl a Agenda 2030 som skäl till att inte kunna svara.

kommunfullmäktige, eller som partigrupp eller block.¹⁴ Svar från de politiska partierna som är mer generella eller ganska lika presenteras utan hänvisning till parti. Övriga teman inkluderar däremot inte alltid samtliga partisvar. Det beror på att materialet från de politiska partierna blev begränsat på grund av metodvalet med skriftliga frågor och den tematiska analysen över grupperna partier, förvaltning och civilsamhälle inte genererat tillräckligt starka gemensamma nämnare. Ibland varierar även materialen i sammanställningen där svaren har varit svårare att jämföra eller mer skilda, särskilt mellan respondentgrupperna. Resultaten försöker fånga både likheter och variationer i svaren.

5.1 Skillnadernas Stockholm: ingen ska lämnas utanför

En av uppsatsens två startpunkter är de skillnader i levnadsvillkor i staden som beskrivs i bl a rapporten 'Skillnadernas Stockholm'. Som en slags baslinje, men utan möjlighet till fördjupning, önskade jag få en bild av hur studiens respondenter ser på denna beskrivning och på sin roll att motverka skillnaderna. Intervjuerna gav ett relativt rikt material, men i relation till Agenda 2030 kom den största gemensamma nämnaren att bli den centrala principen om att ingen ska lämnas utanför.

En respondent från förvaltningen refererade till rapporten 'Skillnadernas Stockholm' (Stockholms stad 2015) när en redogörelse för utmaningarna i Stockholms stad gavs. Det handlar om:

”...skillnader på alla sätt och vis, alltså, skillnader i uppväxtvillkor för barn. Skillnaden i sysselsättningsgrad, inkomstnivåer, i tillgång till stadsqualitéer... i alla sådana saker finns det skillnader i Stockholm, och att skillnaderna inte bara är på individnivå, vilket ju kan vara begripligt, utan att skillnaderna också är geografiska. Det vill säga att det finns en... alltså att segregationen också är fysisk förstås. Det här vet vi, men det blir väldigt tydligt i den här rapporten att ett barn som växer upp i Skärholmen har mindre möjligheter att uppfylla sina drömmar än ett barn som växer upp i Bromma eller på Östermalm eller så”

Samma respondent relaterade därefter de här utmaningarna till sitt eget ansvar som offentlig tjänsteman:

”...och att de här skillnaderna är ganska så stora [...] det inte är okej om man jobbar med offentlig förvaltning där man på något vis har... Alla medborgare är våran målgrupp”.

Kopplat till detta lyfte ett par respondenter risker kring den stadsutveckling som pågår i eftersatta områden i Stockholms stad. Den är nödvändig, men svår. En respondent menade att ”[d]et vi håller på med nu [...] det riskerar ju en slags gentrifieringsprocess, att man stöter *bort* de som är mest utsatta”. En lösning är då att ställa sociala krav på exempelvis byggaktörer, vilket görs. I ett samtal med en annan informant (*personlig kommunikation*) underströks samma utmaning och att principen om att ingen ska lämnas utanför måste vara ledande i stadsutvecklingen.

---

¹⁴ Med block menar jag de borgerliga, forna allianspartierna M, L, C, KD, respektive ”vänsterblocket” S, V och Fi, dock väl medveten om att samarbetet inte ser ut så på riksnivå och bara delvis så i Stockholms stad. De andra tre partierna kallas i uppsatsen de rosaröda, eller oppositionen. SD som inte deltog i studien ingår inte alls i beskrivningen.

En CSO-responent ville påpeka att det finns fler problem i staden som organisationen i fråga möter. Exempelvis hur skolan inte fungerar, mobbing, trakasserier och våld i hemmen. De hundratals hemlösa familjer i Stockholm, varav hälften är barn, är ”ett typiskt exempel på klyftor”. Ungas psykiska ohälsa beskrevs även som allvarlig, och barn med funktionsvariationer som en viktig grupp att nå ut till. Alla dessa, förklarade respondenten, ”finns både på Östermalm, och Södermalm och Tensta”.

Synen på vad Agenda 2030:s princip att ingen ska lämnas utanför konkret kan bidra med i arbetet med att minska klyftor i staden och stärka mänskliga rättigheter skiftade delvis. Svaren från representanterna från förvaltningen visade på att mycket av arbetet med att motverka dessa skillnader inte är nytt, men att Agenda 2030:s princip om att ingen ska lämnas utanför kan ge mer eftertryck åt arbetet. Respondenten från lokalförvaltningen beskrev hur de redan försöker jobba med inkludering, deltagande och de mest utsatta. Det gör de genom att titta på statistik på tillräckligt nedbruten nivå, jobba med representation, uppsökande arbete och med att utveckla den egna analyskapaciteten:

”Skrivningen om att ingen ska lämnas efter och att först adressera behovet hos de som har det svårast ger tyngd åt det fortsatta arbetet.” (Förv 1)

Respondenten menade samtidigt att ”mycket ligger utom en stadsdelsförvaltnings kontroll och rådighet”. Två respondenter från det civila samhället påpekade att principen om att ingen ska lämnas utanför redan är organisationens själva ”*credo*”, men den kan utgöra en särskilt konstruktiv utgångspunkt i samarbetet mellan civila samhället och det offentliga. Man måste dock ställa sig frågan vad det innebär att komma med. Exempel gavs inom asyletablering och vad vi menar med integration och inkludering: ”[D]et är på lika villkor [...] ett ömsesidigt utbyte [...] det ska kunna vara en möjlighet till medlemskap, och till engagemang, att du inte ska vara en passiv mottagare av aktivitet”.

Ett par respondenter var dock mer skeptiska till uttrycket att ingen ska lämnas utanför: ”Jamen, för det första är det ett *statement* [...] Vi sätter upp det här, det är vårt mål. Vem är emot det? Varför diskuterar vi det? Varför *gör* vi det inte istället? Det är ju klart att alla ska vara med”, menade en respondent. En annan synpunkt var bristen på mekanism för ansvarsutkrävande: det finns ”inte lag” på att ingen ska lämnas utanför. Där är däremot MR-konventionerna och systemet tydliga, menade dessa respondenter.

Sammanfattningsvis beskrev respondenter från förvaltningen och det civila samhället skillnader och utsatthet i Stockholm utifrån olika perspektiv såsom geografi, gruppstillhörighet, status, omständigheter och makt. Den grundläggande principen i Agenda 2030 om att ingen ska lämnas utanför betraktades generellt som positivt att samlas kring, men de flesta menade att det helt beror på vad som läggs in i den.

De politiska partierna fick två frågor kring detta: en om vad principen att inte lämna någon utanför innebär, och en om skillnaderna i staden, jämlikhet och mänskliga rättigheter. Svaren var omfattande och på den begränsade studien återges här bara en del. Inledningsvis hävdar alla svarande partier att principen om att ingen ska lämnas utanför är en grund för partiet, men inte oväntat används olika ord i förklaringen. Fi säger ”[a]tt se till behoven hos särskilt utsatta grupper och att skapa jämlika chanser

oavsett kön, bakgrund, etnicitet eller funktionsvariation är grunden för vår politik”. Fi är även det enda parti som explicit svarar att det är mänskliga rättigheter som staden ska uppfylla när ingen ska lämnas utanför. V beskriver att deras ” politik bygger på solidaritet och att ingen ska lämnas utanför eller efter, och mer än så: att alla ska vara delaktiga och jämlika”. MP kopplar principen till ”den gröna ideologin [som] vilar på tre pelare, de tre solidariteterna¹⁵ [...] Tanken är att vara en röst till och kämpa för dem som saknar röst och representation, utsatta människor, barn, djur, osv, detta för att inte lämna någon utanför eller åt sidan”. L svarar att ”[v]i har som parti länge arbetat särskilt för att se till att representera och lyfta individer som på grund av exempelvis socioekonomiska faktorer, funktionsnedsättningar eller annan anledning, behöver synliggöras inom politiken, eller få särskilt stöd från samhället för att uppnå självständighet och frihet”. M:s svar är att partiet ”...alltid värnat om individens rätt. Oavsett om det rör sig om att behålla mer i plånboken eller stärkt äganderätt... [det spelar] ingen roll vart man kommer ifrån utan vart man är på väg”. KD refererar till en av partiernas principer: ”I [vår] ideologi är det grundläggande att alla omfattas av samhällsgemenskapen. Detta kallar vi för solidaritetsprincipen”.

Sammanfattningsvis använder partierna olika ord för att beskriva hur de ser på principen om att ingen ska lämnas utanför. V, MP, KD betonar solidaritet i samhället; MP benämner solidaritet med människor, djur och natur. Fi, MP och L lyfter att det innebär att se till särskilt utsatta och deras behov, att de får särskilt stöd och att de representeras i samhället, men delvis en skillnad i betoningen på grupper och på individer som är speciellt utsatta. Fi och V menar att jämlikhet är centralt. L och M betonar individens självständighet, frihet och rätt. Definitionen av att ’ingen ska lämnas utanför’ skiljer sig mellan partierna, utifrån vad som framkommer i denna intervjustudie.

Resultaten från frågan om vikten av jämlikhet för att adressera klyftorna i staden, och hur jämlikhet och mänskliga rättigheter förhåller sig till varandra (se Bilaga 4, fråga 4), var omfattande och återges bara delvis. Några exempel delas emellertid eftersom de kopplar till förd politik och till Agenda 2030 och mänskliga rättigheter som språk och praktik (se nedan). Fi, V och S beskriver jämlikhet som grundläggande för partiernas politik. Fi talar om ett samhälle där ekonomiska och sociala klyftor mellan människor och platser undergräver demokratin, och att representation och icke-diskriminering är avgörande. Ett sådant samhälle, fortsätter de, ”kräver en politik där mänskliga rättigheter utövas i praktiken”. MP svarar att ”likvärdiga möjligheter till att utforma sitt liv [...] är en grundläggande fri- och rättighet” och ”att minska sociala klyftor är en förutsättning för ett socialt hållbart samhälle”. MP beskriver hur detta är relevant för Stockholms stad:

“Stockholm ska vara en levande och socialt hållbar stad, där alla är med i samhällsutvecklingen utifrån sina egna förutsättningar. Även om färre barn lever i fattigdom idag än tidigare ser vi att det finns mycket kvar att göra och att utsattheten växer i vissa sociala grupper. Därför lägger vi

---

¹⁵ Beskrivs av MP som solidaritet med djur, natur och det ekologiska systemet; med kommande generationer; och med världens alla människor.

särskilt mycket fokus på att förbättra barn och ungas uppväxtvillkor, men även på att bekämpa diskriminering, rasism, bryta segregationen i utsatta områden och verka för en inkluderande stad”

L betonar ”jämligheten i livschanser”: Stockholm idag, med olika socio-ekonomiska förutsättningar, leder till olika förutsättningar i livschanser.¹⁶ Det är allvarligt då ”alla barn och unga förtjänar samma chans i livet, oavsett bakgrund”. M ger ett svar som inte specifikt kopplar till Stockholms stad, men beskriver att det är avgörande att bryta det ökade utanförskapet. KD:s svar refererar till partiets ideologi om människovärdet som grund för syn på jämlikhet och för arbetet i staden:

”Människan är ett mål i sig. Ingen annan människa får äga henne eller på ett kränkande sätt använda henne som ett medel [...] människan är en person [...] en unik och oersättlig individ och har samma absoluta okränkbara värde oavsett [...] tillhörighet. Människovärdet är knutet till existensen, inte till olika stadier [...] livscykel eller till hennes förmågor eller egenskaper. Denna utgångspunkt om människovärdet styr vår politik såväl på kommunal som nationell och internationell nivå - givetvis också arbetet för invånarnas fulla tillgång till sina medborgerliga, sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter i Stockholms stad”

Det finns skillnader i definitionerna, med vissa likheter inom blocken. De rosaröda partierna, Fi, V och S, betonar själva jämlikhet och sätter ett tydligt likhetstecken mellan jämlikhet och mänskliga rättigheter. MP använder orden likvärdiga möjligheter och grundläggande fri- och rättigheter, och länkar dem till social hållbarhet. I intervju svaren från L, M, KD relateras inte jämlikhet och mänskliga rättigheter på samma sätt till varandra, det finns inte heller samma gemensamma nämnare i svaren. Som MP hänvisar L till att jämlikhet är att få samma livschanser. KD lyfter människans egenvärde som en grund för jämlikhet människor emellan, med en starkare betoning på individen¹⁷. Det finns samtidigt andra liknande referenser över partigränser och vänster/högerskalan. Samtliga partier lyfter särskilt utsatta grupper och särskilda rättigheter. Ord som att bestämma över sin egen kropp, älska vem du vill, tro på vad du vill, motverka kränkningar, tillgänglighet oavsett funktionalitet, att bryta utanförskap, segregation och bekämpa rasism, samt barn och ungas uppväxtvillkor, är exempel som flera partier lyfter i synen på jämlikhet, hur jämlikhet och mänskliga rättigheter hör ihop och hur de ser på dem i Stockholms stad.

5.2 Agenda 2030 och mänskliga rättigheter: politiken

Det övergripande temat ’politiken’ genererade en del skillnader mellan de tre respondentgrupperna i vad som fick starkast betoning. Resultaten från dessa presenteras därför var för sig. Samtidigt finns gemensamma nämnare som sammanfattas i slutet.

---

¹⁶ ”Den liberala jämlikhetstanken” om lika möjligheter för ett rättvist samhälle (Liberalerna, 2018).

¹⁷ Jmf ”ett Stockholm som kännetecknas av personlig frihet och socialt ansvar” (Kristdemokraterna Stockholm)

De politiska partierna: ideologi, positionering – och samsyn

De politiska partierna fick med fria ord beskriva Agenda 2030. Flera gemensamma svar delades över parti- och blockgränser. Agenda 2030 förklarades som en ”gemensam överenskommelse för världens alla länder“; att det är ett program för ett ”helhetsgrepp, där flera komponenter behövs för hållbar utveckling och där mål är odelbara“; samt att det krävs en ”politik som tar ansvar för att nå målen, nationellt och kommunalt”. Flera relaterade till att Agenda 2030 och målen berör fundamentala frågor för mänskligheten och planeten och kallade klimatet och omställningen till mer hållbara samhällen som vår tids stora ”ödesfrågor”, för att ”rädda vår framtid” och att ”de visar mänsklighetens gemensamma utmaningar”. De rosaröda partierna och MP lyfte i den öppna frågan även rättvisa, jämlikhet och mänskliga rättigheter som mål och medel, att dessa krävs för att klara klimatomställningen, att Agenda 2030 är en handlingsplan för välbefinnande och mänskliga fri- och rättigheter. Sammanfattningsvis anser alla politiska partier att de frågor som Agenda 2030 och de globala målen berör är av högsta vikt: det är en ödesfråga för gemensamt ansvar, även lokalt. Det finns en slags grundläggande samsyn.

Partierna fick även beskriva hur de prioriterar Agenda 2030 i sig och i förhållande till egna politiska viktiga frågor i staden, för att få en bild av förankringen och ägarskapet för Agenda 2030. Svaren ledde in på de politiska diskussionerna om de två råden (jmf Stockholms stad, webb-TV, 4 mars 2019), ideologiska prioriteringar (jmf bl a ovan om att inte lämna någon utanför och jämlikhet) och Agenda 2030 i den lokala politiska kontexten. Fi som var den hårdaste kritikern av det nedlagda MR-rådet menar att med MR-rådet tillsattes även finansiella resurser och ett MR-kansli för att säkerställa ett strategiskt arbete med mänskliga rättigheter i staden. Sådana extra resurser läggs inte på Agenda 2030: ”Ett råd riskerar att bli tandlöst utan resurser och en politik som leder till minskad fattigdom och ökad jämställdhet”. Det är däremot en politik Fi har, fortsätter de, och inte en särfråga för partiet. V menar, i linje med sitt debattinlägg i mars 2019 (a.a.), att målen är för lågt satta för en stad som Stockholm och att de därför hellre sett ett klimatpolitiskt råd för tuffare klimatmål, samt ett fortsatt MR-råd. De uttryckte även farhågor att MR-rådets försvinnande innebär att den nya majoriteten nedprioriterar MR-frågor i stadens arbete: ”Sverige har ju kommit långt i ett globalt perspektiv och att bara gå på Agenda 2030s formuleringar kan innebära att frågorna till viss del neutraliseras”. S framför likaså att revideringen av Vision 2040 är ett tecken på att den nya borgerliga majoriteten ”vill prioritera ned Agenda 2030 [...] genom att flytta frågorna till att bli del av ett litet råd snarare än en vägledning för hela stadens arbete” (jmf Socialdemokraternas budget med inriktningsmål som explicit hänvisar till hållbarhet). Partiet fortsätter: ”...det viktiga är att vi verkligen har fokus på ökad jämlikhet och minskad segregation för att på så sätt trygga att vi kan arbeta med klimatfrågor”. De uttrycker viss skepsis, men också en förhoppning: ”Om Agenda 2030 kan få staden att prioritera de frågorna trots en borgerlig majoritet så är det väldigt bra”.

MP menar att de drev frågan om att inrätta ett råd för Agenda 2030 i Stockholm då de ser en stark koppling mellan det lokala och globala. De vill se Stockholm som ledande i arbetet med att uppnå de globala målen. Med Agenda 2030 ska staden ”verka för en ökad jämställdhet, ökad jämlikhet, för att bryta segregationen [och] för att drastiskt

minska klimat- och miljöpåverkan”. Dessa perspektiv skär redan igenom de flesta av stadens verksamheter, men det kommer att krävas nya arbetssätt mellan verksamhetsområden: ”Det är en unik möjlighet [...] för att förändring [ska] ske”. Exakt vilka förändringar som eftersträvas preciseras inte, men kan antas vara de förbättringar som nämns ovan. MP ser sig som starkt förankrade i Agenda 2030. MP berör även de frågor som kommit kring inrättandet av rådet för Agenda 2030. Med hänvisning till en artikel i Dagens Samhälle förklaras att Agenda 2030-rådet är stadens verktyg för att bli ledande i arbetet med att uppfylla de globala målen för hållbar utveckling, ”men också för att bidra till ökad diskussion och höjd ambitionsnivå gällande mänskliga rättigheter och demokrati” (Luhr, Katarina, 2019). MP påpekar även att det arbete som pågår med att säkerställa efterlevnaden av mänskliga rättigheter, jämställdhet, HBTQ-rättigheter, barnrättigheter, osv kommer att fortsätta, liksom att styrdokument för mänskliga rättigheter kommer att kvarstå, d v s strategierna för nationella minoriteter, för personer med funktionsnedsättning, för jämställdhet och för barnets rättigheter.

L svarar mer generellt att målen i Agenda 2030 gäller områden som är viktiga att fortsätta utveckla i staden. De exemplifierar med miljö, utbildning och jämställdhet, vilket kan tolkas som prioriterade frågor för L. M relaterar inte uttryckligen Agenda 2030 till sina egna politiska målsättningar, men betonar att stadens ambition är att vara ledande i genomförandet av målen samt att Agenda 2030-rådets blandade sammansättning blir viktig för att beakta alla relevanta perspektiv i genomförandet. KD refererar till partiets grundläggande ideologiska pelare ”förvaltarskapsprincipen”. Denna princip, menar respondenten, har byggt på ”en idé om hållbarhet för framtida generationer långt innan det blev ett gängse begrepp i politiken, och långt innan Agenda 2030 kom till” (jmf Kristdemokraterna, 2015¹⁸). Likt MP och delvis M lyfter KD Agenda 2030 som ett viktigt ramverk för samverkan, dels lokalt mellan politik och civilsamhälle, dels globalt mellan nationer.

Sammanfattningsvis ges ganska spretiga svar. Några partier fokuserar på eller utgår ifrån meningsskiljaktigheterna om råden, vilket förstärker bilden av att vägval av detta slag (mänskliga rättigheter vs. Agenda 2030) är politiska. Oppositionspartierna tar tillfället i akt att uttrycka farhågor om att Agenda 2030 och dess råd riskerar bli mer kraftlöst än riktat arbete för mänskliga rättigheter i Stockholms stad, som de menar kom med det f d MR-rådet. Majoritetspartierna uttrycker sig inte oväntat mer positivt till Agenda 2030-rådet då ett av dessa partier (MP) initierade Agenda 2030-arbetet i Stockholm. MP och KD är de två partier som tydligt betonar förankring mellan principer i Agenda 2030 och principer i partiets politik, men från olika perspektiv. Samtliga

---

¹⁸ I KD:s principprogram beskrivs principen gälla de egna och de gemensamma tillgångarna: ”Ett vitalt och solidariskt samhälle med ett gott förvalterskap kräver att vi alla odlar viktiga medborgerliga dygder och karaktärsegenskaper [...] Förvalterskap över gemensamma resurser rör såväl materiella som andliga värden. Miljön och naturresurserna måste förvaltas ansvarsfullt, så att goda livsbetingelser inte äventyras och så att kommande generationer också får del av dem”

partier lyfter olika viktiga frågor eller mål i Agenda 2030, t ex jämställdhet, jämlikhet, miljö och samverkan, men med olika emfas.

Förvaltningen: politiken och Agenda 2030 - en förhoppning om stabilitet

I intervjuer med övriga respondenter ställdes frågor om synen på politikens påverkan på styrning för och arbete med mänskliga rättigheter och Agenda 2030 i staden. Respondenter, särskilt inom förvaltningen, uttryckte fortfarande osäkerhet över den [då relativt] nya grönblå majoriteten och dess budget. En respondent hoppades på en mer återhållsam styrning, med färre ”sidoprojekt” och bättre möjligheter att ”kunna fokusera på kärnverksamheten”. Samma respondent kommenterade det nedlagda MR-rådet och nyinrättade Agenda 2030-rådet med osäkerhet, men med viss förhoppning och implicit kritik mot en aspekt av den tidigare styrningen:

”[Det är symboliskt] absolut, och det är klart att de demokratimedel som vi tidigare haft tillgång till och som nu inte finns innebär att vi behöver tänka över vad vi kan driva vidare och inte, men det är för tidigt att säga vad det kommer att innebära eftersom jag ännu inte ser hur arbetet centralt med Agenda 2030 har tagits ut i stadens verksamheter. Jag tänker dock att ramverket som Agenda 2030 innebär att vi tydligare kan prioritera de frågor som faktiskt ingår i vårt uppdrag samtidigt som vi kan peka på andra aktörer att bidra inom sina uppdrag, snarare än som det varit de fyra senaste åren att vi förväntas göra ”extra allt” inom stadens verksamheter.” (Förv 1)

En annan respondent från förvaltningen hade en liknande reflektion:

”Alltså när jag hörde den politiska debatten så blev jag förvånad över att det var så många i förra majoriteten som var kritiska till [Agenda 2030-rådet]. Men jag tror egentligen att de kanske var mer kritiska till att MR-kansliet lades ner [...] Jag vet inte riktigt vad det blir för konsekvenser, måste jag säga, men jag gillar Agenda 2030. Det är ett brett anslag, man får alla, miljö, social och ekonomi, att hänga ihop. Den känns också mer hållbar över tid. Speciellt i en stad där majoritetsskiftena, eller det hela tiden byts politik.” (Förv 3)

Samma respondent menade att i det tomrum som kommer vid ett maktskifte landade Agenda 2030 väl: ”[Jag tyckte] att det var så toppen att man lanserade Agenda 2030 som så starkt i staden [...] För jag menar, det är ju ganska så *tuffa* målsättningar i Agenda 2030, att avskaffa fattigdom”. I linje med diskussionen om en mer återhållsam styrning, förklarade en tredje respondent från förvaltningen att det handlar om en grundläggande skillnad i *hur* politiken styrs:

”De skrivningar som finns i den budget som finns med den här majoriteten, är överlag, alltså inte bara mänskliga rättigheter, utan överlag mer återhållsamma än den förra majoritetens. Och det har ju att göra med hur man styr. Alltså man har ett annat *sätt*, ett annat *grepp*” (Förv 2)

Flera, både från förvaltningen och det civila samhället (se nedan), menade även att vi kanske lägger för mycket vikt vid vilka som sitter i Stadshuset för resultaten för stadens medborgare. En respondent från en förvaltning svarade att ”ibland känns det som att förvaltningarna kanske *övertolkar* de här majoritetsskiftena. Och det är klart att den nya majoriteten vill på något sätt sätta *sin* prägel och så, men...”. Här är det snarare vilka frågor man väljer att prioritera som blir politiska, och på vilket sätt. Samtidigt berördes ideologiska skillnader i styrningen, t ex i formuleringen av stadens budget och vision från ’Ett Stockholm för alla’ till ’Möjligheternas Stockholm’. Respondenten menade att ”...bara det begreppet [...] Det speglar någon slags politik, tänker jag, att det är alltså,

att man ger alla i Stockholm en möjlighet, det vill säga det är upp till dig att ta den möjligheten...”. Jag frågade vad det kan innebära och respondenten svarade: “[...] det gäller då också att ta den [...] att man har ett *ansvar* att ta den [...] staden ska lägga grunden för att alla ska ha möjlighet, men att möjligheten är sen upp till dig själv att förverkliga. Ja, lite så kan man utläsa de möjligheterna.” Samma respondent påpekade även att Agenda 2030 inte alls behöver vara, eller är, opolitiskt:

”[N]u har det ju precis bildats ett råd för Agenda 2030 [...] Det ligger liksom i sakens natur att man ska debattera, diskutera fram och tillbaka. Men det kommer också bli en prioriteringsfråga. Vilket av målen jobbar vi med först, och så. Jag tror att, det behöver inte vara opolitiskt för att det liksom är på FN-nivå [...] Min förhoppning är att olika politikkonstellationer kan fokusera på olika mål men att det finns en grundstruktur som håller” (Förv 3)

Civila samhället: våga prata om de svåra frågorna

Bland CSO-respondenterna varierade också synen på hur Stockholms stads partipolitik påverkar styrning och utfall. En respondent uttryckte sig som att ”det [är] små skillnader, du kan hitta det på individnivå...”, och lade till lite mer desillusionerat: ”Problematiken är samma” (CSO 2). Respondenten exemplifierade med asylpolitiken: ”Det är politiskt [men] säg som så. Vilken färg vi än har [...] så lever de ju inte upp till det du och jag förväntar oss [...] Idag är det ingen av makthavarna som uppfyller grundpaketet”. En annan respondent från det civila samhället menade att inom ramen för organisationens verksamhet är det ”i allra högsta grad så att man får förhålla sig till vad du har för majoritet i Stadshuset. För det kan ju få konsekvenser för om det skjuts till några medel för de satsningar som vi arbetar kring och med på olika sätt”. Organisationen arbetar med frågor kring segregation och respondenten konstaterade ändå att:

”...oavsett vilken majoritet man har så inser man att det går inte att blunda för de situationer som segregationen i Stockholm och alla andra städer också innebär [...] oavsett vilken politisk inriktning du har så inser du att det måste göras saker och ting i relation till det”.

I hur-frågan i det här fallet, menade respondenten att skillnaderna kanske inte är så stora som man ibland tror, ideologiskt. Respondenten framförde också att en del politik kan bara kommunerna till viss del påverka, men de kan vara sådana beslut som indirekt ändå får bäring på organisationens arbete. T ex utförsäljning av bostäder, hur ser grunden ut för de som går i skolan och hur man förhindrar rekrytering till brottslighet. Den typen av frågor påverkas av den förda politiken och ”*där* kan det finnas skillnader”. I dessa resonemang var det ibland svårt att urskilja vad respondenterna menade var politisk ideologi och praktik. När jag frågade om inte Agenda 2030 är politiskt, var svaret:

”Jag tror att folk är rädda att lägga in för mycket politik i det, för man är rädd för, man vill inte stjälpas Agenda 2030. Samtidigt så är det klart att om man inte vågar prata om verkligheten såsom den ser ut, inklusive de skarpa frågorna – om någon har satt Agenda 2030 som rubrik på ett möte – så funkade det inte heller”

Ett exempel på en ”skarp” fråga gavs: den om assimilering vs. integration. Respondenten menade att den diskussionen bidrar till ett spänningsfält som blir svårhanterat och lätt blir polariserat i debatt. Här funderade respondenten över Agenda 2030:s möjligheter att bidra konstruktivt till en sådan debatt: ”Jag vet inte om Agenda 2030 har någon möjlighet att liksom göra någon skillnad i det. Jag vet inte riktigt det.”

En annan respondent (*personlig kommunikation*) exemplifierade med en annan känslig fråga, den om eget boende (EBO), en fråga som inte ens kommunstyrelsens f d MR-rådet vågat ta i. Många menar att människor ska få bo hur de vill, för det är valfrihet, men det är också något som bidrar till ökad segregation, förklarade respondenten. Utan att framföra sina egna åsikter i frågan, menade respondenten att det är denna typ av svåra, politiska, frågor som Agenda 2030 också behöver hantera.

Sammanfattningsvis indikerar resultaten att Agenda 2030 betraktas som en möjlighet att ena politik och övriga aktörer för en gemensam sak. Detta tack vare sin breda ansats, som skär över flera politikområden, och ett gemensamt, långsiktigt ramverk med relativt tuffa målsättningar. Uppfattningen är att respondenterna från de politiska partierna och civila samhället i högre grad lyfter politiska kontroverser och att Agenda 2030-arbetet även måste ta i svåra beslut, men samtliga respondentgrupper ser möjligheter med Agenda 2030 som en plattform för samarbete (se vidare nedan).

5.3 Agenda 2030 och mänskliga rättigheter: språk och praktik

Agenda 2030 och mänskliga rättigheter: begrepp, skillnader och likheter

I diskussionen om förhållandet mellan Agenda 2030 och mänskliga rättigheter berördes främst ramverkens historia och relationen mellan begreppen hållbar utveckling och mänskliga rättigheter. En del respondenter kom in på tillämpningen i Stockholms stad.

De politiska partierna svarade längs två huvudspår: i) graden av sammankoppling, med alltifrån att begreppen eller ramverken är väldigt olika till att de är högst förenade, och ii) innebörden av begreppet hållbarhet och huruvida det kopplar till miljö eller har en bredare definition. Fi lyfter de mänskliga rättigheternas specifika historia i sitt svar:

”De mänskliga rättigheterna etablerades efter Förintelsen i Europa och handlar om att skydda individen från statens och majoritetens våld och övergrepp. Det handlar om staters skyldigheter gentemot varje invånare och är en överenskommelse mellan stater. Hållbarhet ska inte förväxlas med mänskliga rättigheter, även om det är viktigt att uppnå hållbara samhällen. Men de globala målen tar inte sin utgångspunkt i de rättighetskonventioner Sverige undertecknat”.

KD framhäver också MR-konventionernas särskilda egenskaper: ”[De] stadgar ju staters skyldigheter gentemot sina medborgare”. Partiet fortsätter: ”På den kommunala nivån är det ofta mer träffsäkert och logiskt att använda sig av hållbarhetsmålen, som på ett mer direkt sätt knyter an till politikområden där kommunen [...] har det politiska ansvaret”. Samtidigt, menar partiet, är begreppen ”delvis interdependenta, och delvis ömsesidigt förstärkande”. Svaret att de globala målen ofta är mer träffsäkra än MR-konventionerna i en kommunal kontext delas med respondenterna från förvaltningen och delvis från det civila samhället (se nedan).

Övriga fem partier gör ingen liknande distinktion mellan de två ramverkens historia, utan förklarar hur de ser på begreppet hållbarhet och hur de anser att hållbarhet och mänskliga rättigheter relaterar till varandra. V och MP är explicita i att beskriva de tre dimensionerna ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet. V menar att ”[m]änskliga rättigheter, som rätt till frihet, liv, rättssäkerhet, osv, påverkas av alla

hållbarhetsdimensioner”, och exemplifierar med att flykt p g a klimatförändringar kommer att innebära allvarliga försämringar för människors mänskliga rättigheter. MP säger kort och gott att ”[b]egreppet hållbarhet innefattar 3 dimensioner – ekonomisk, ekologisk och social – och förverkligandet av de mänskliga rättigheterna för alla är en förutsättning för att kunna ta sig an hållbarhetsarbetet i alla dess dimensioner”.

I detta hänseende gör L och M särskild sak i att påpeka att hållbarhet inte enbart handlar om ”miljöfrågor” eller ”biologisk mångfald eller utsläpp av koldioxid”. L betonar att miljöarbete inte kan ske utan demokrati och ansvarstagande: ”Av den anledningen så finns ju mål 16 i Agenda 2030 som handlar om rättsstatens principer. Utan dem [*sic.*] går de andra målen inte att uppnå”. M lyfter delvis i likhet med V att hållbarhet ”också [är] en fråga om fred och det är i de lägen som mänskliga rättigheter kan främjas och stärkas”. De fortsätter, med koppling till den lokala nivån: ”Utöver det är hållbarheten också social och de verktyg som staden har till förfogande behöver användas för att staden ska hålla ihop”. En förklaring till vilka verktyg det är ges inte. S gör som V och M en tydlig koppling mellan mänskliga rättigheter, fred och miljö/klimat: ”Vi tror att det är svårt att uppfylla de mänskliga rättigheterna i en värld som präglas av klimatförändringar och oro [d]et gäller även lokalt”. V och S är mest explicita i att uttrycka riskerna med klimatförändringar för de mänskliga rättigheterna, kopplat till konflikt, oro och flykt. V menar även att ”...hållbar utveckling ibland används för att skyla över verkliga konflikter. Det är, till exempel, inte säkert att det går att förena god miljö med evig ekonomisk tillväxt, och då måste förstnämnda prioriteras”. Inget annat parti var så explicit vad gäller de inneboende konflikter agendan och målen kan ha.

I intervjuerna med respondenter från civila samhället och förvaltningen blev diskussionen om begrepp som hållbar utveckling och mänskliga rättigheter, och relationen mellan Agenda 2030 och mänskliga rättigheter, rikare i sitt resultat p g a metodskillnaden med större möjligheter till fördjupning och förtydligande.

En respondent (*personlig kommunikation*) menade i likhet med två av partierna att Agenda 2030 och mänskliga rättigheter har olika grund. Agenda 2030 har egna mål, delmål och indikatorer och inte samma bas som de mänskliga rättigheterna, förutom att den utgår från rätten till utveckling. Men den tar inte på riktigt upp de svårare frågorna. Respondenten menade också att MR-konventionerna mycket tydligare talar om ”alla”, medan FN:s Agenda 2030 följer separata riktningar: ekonomi, social, miljö. Vill man använda målen, måste man ta dem till sig från ett MR-perspektiv: Hur kan de prickas? Vilka konventionstexter kan relateras till respektive globalt mål (jmf DIHR)? Sverige har kommit mycket längre och Stockholms stad borde ha höga krav, ansåg respondenten. Här kom respondenten in på vad mänskliga rättigheter är: en praktik. Det görs genom ”sådant som budget och resursfördelning [...] Mänskliga rättigheter ska göras praktiskt [...] de binder oss samman”, t ex genom bostadspolitik och jämställdhet. Respondenten ansåg på flera plan att Agenda 2030 inte utgör ett lika skarpt verktyg, men det finns också mycket som är bra: att agendan är tydlig med mål och indikatorer och att den riktar sig mot alla nivåer i ett land, till skillnad mot konventioner som riktar sig mot stater.

En respondent från det civila samhället beskrev skillnaderna mellan hållbarhet och mänskliga rättigheter som ganska fundamentala i sin grund:

”[J]ag tror det finns ett *skav* mellan de två faktiskt. Absolut. För att hållbarhet blir ju mer någon sorts en fördelningsfråga. Vi *har* så här mycket. Nu ska det delas upp ekonomiskt mellan, till exempel då, eller socialt, då är det som att man pratar om *resurser* och hur mycket räcker de här resurserna till, och hur gör vi så att... Man tänker väl ofta att hållbarhet är rättvist fördelat, och det är *jätte*viktigt, jag säger inte att det inte är viktigt. Men de mänskliga rättigheterna är ju någonting som jag skulle säga, som ligger mycket närmare det här teologiska, den här nästan *svindlande* tanken om en oändlig Gud! Eller en rättighet som inte går att lägga i ett pussel. De mänskliga rättigheterna går inte att infoga i ett pussel som ska vara hållbart. Det kan bli helt ohållbart att hävda människors lika rättigheter, ibland. Ibland så går det inte, men man måste ändå, då har man liksom en vision som ligger bortom pusslet av att lägga en hållbarhet. Så tänker jag litegrand kring det.”

Samma respondent beskrev även att det är centralt att etikettera frågor som mänskliga rättigheter på sin universalitet, men också på hoten mot de mänskliga rättigheterna:

”För att i de mänskliga rättigheterna är vi liksom, där *har* vi gemenskap [...] För det tycker vi allihopa är viktigt. De kan bli så *vida* ibland så att man nästan, man vet inte var det slutar. För det är klart, det är så *självlart* att vi värnar om mänskliga rättigheter på något sätt. Men samtidigt så är det ju inte så självklart i vår nya tid. Det finns ju mycket hot mot [...] MR-frågor [...] Jag tror att det är ganska viktigt att *prata* mer om det, att lyfta, etikettera frågorna som MR-frågor eller mänskliga rättighetsfrågor. Det här universella anspråket på något sätt” (CSO 1)

När respondenten samtidigt beskrev organisationens egna praktiska arbete med Agenda 2030 och MR var det som två spår som ska, eller hör, ihop:

”Man ska förstå att det är samma sak [...] Det är ju en förtjänst med Agenda 2030 egentligen, tycker jag, att det är så himla tydligt att det här är ett mål, det här är att skapa hållbara samhällen socialt, ekonomiskt och klimatmässigt. Det är ju samma mål [...] Faktiskt.”

En annan CSO-respondent beskrev förhållandet mellan de två ramverken som att ”Agenda 2030 är *större* [...] Men *känslomässigt* så känns ju de mänskliga rättigheterna hårdare än Agenda 2030, om vi pratar om fundamentet”. Den andra respondenten från samma organisation fortsatte: ”Jag tror att man måste hålla kvar vid perspektivet universalitet, mänskliga rättigheter, som ett eget, en egen kropp, eller vad jag ska säga, där Agenda 2030 [...] blir nån form av golv, men sen så finns det rätt många sammanhang där Agenda 2030 inte räcker”. En tredje CSO-respondent, engagerad i barnrättsfrågor, jämförde de två ramverken med varandra och kommenterade kort och gott Agenda 2030 och dess globala mål i förhållande till barnkonventionen på följande sätt:

”Om man säger så här: de 17 målen, samtliga av dem är relevanta för barn. Det är klart vi ska uppfylla alla 17. Bra miljö. Det som är bra för miljön är bra för barnen [...] Det är självklart att vi ska känna till dem och vi ska uppfylla dem och vi ska ha en plan att uppfylla dem [...] Men låt oss se till att vi uppfyller barnkonventionen [...] Så jobbar vi för barnens rätt”

I en intervju med en respondent från en förvaltning fördes ett mer fördjupat samtal om begreppet hållbar utveckling. Respondenten kopplade dess tre dimensioner till arbetet i Stockholm. Respondenten menade att i Stockholms stad är “vi ju ganska bra på ekonomi och ekonomisk hållbarhet [...] Miljö har vi blivit bättre och bättre på [...] Men social

hållbarhet, där har vi inte på samma sätt hittat verktygen...”. Med utgångspunkt från aspekten *People-Planet* (jmf 1.4 Begrepp), förklarade respondenten risken med det:

”...*social hållbarhet* måste ändå vara målet? Det är inte *planeten* vi ska rädda, det är väl ändå *mänskligheten*? Planeten klarar sig väl. Alltså, det är ju inte miljön vi förstör, tänker jag, utan det är vår, *mänsklighetens livsmiljö* som vi förstör, så social hållbarhet måste ju vara det centrala. Ekologin sätter liksom ramarna. Vi kan inte gå utanför det här koldioxidavtrycket och vi kan inte skita ner haven, och det är ju för *vår* skull. Det är ju inte för fiskarna. Men social hållbarhet är det centrala, miljön sätter ramarna och ekonomin är liksom verktyget och medlet för att hålla utvecklingen igång. Något sådant är definitionen.” (Förv 3)

Jag frågade om mänskliga rättigheter hade en särskild roll i modellen om hållbarhet, och i så fall vilken: ”Jo”, svarade respondenten, ”för jag tänker att segregation och ojämlikhet föder ju helt enkelt aggression och konfrontation [som motverkar social hållbarhet]”.

Sammanfattningsvis genererade detta tema som helhet resultat som ofta beskrev mänskliga rättigheter som mer grundläggande än ’hållbar utveckling’. Eller så betonades den sociala hållbarheten, som ofta ses som ingång för mänskliga rättigheter, eller för deklarationens utgångspunkt *People* (jmf 1.4 Begrepp).

Agenda 2030 gör mänskliga rättigheter begripligt i en kommunal kontext

I inspel särskilt från respondenter från förvaltningen lyftes att Agenda 2030 utgör ett praktiskt verktyg i den kommunala verksamheten, ofta mer praktiskt än de mänskliga rättigheterna. En anledning förklarades vara att Agenda 2030 spänner över flera politik- och verksamhetsområden och involverar, eller måste involvera, flera aktörer (se ovan, och nedan under samverkan). En annan anledning, som delvis kopplar till detta, är att språket som kommer med Agenda 2030 kan ses som mer begripligt än ’mänskliga rättigheter’. Agenda 2030 kommer med fler relevanta perspektiv.

En respondent från förvaltningen beskrev det här utifrån en spänning mellan ord och handling när det kommer till mänskliga rättigheter:

”[V]i kan ju ha *språket*, men ibland kan ju själva hantverket handla om att man har en *praktik*. Och ibland kan jag tycka att mänskliga rättigheter bara handlar om språk och att man inte tittar på vad det är för praktik. Och det är det där som är själva utmaningen. Vad är det för *handling* då som krävs? [...] Sen kan man nå nya nivåer när man *dessutom* har *språket* men det viktiga är själva bemötandet”

Det här fenomenet är särskilt besvärligt i en kommunal förvaltning, som arbetar brett med så många verksamheter, inte bara med *en* rättighetsfråga, fortsatte respondenten. I det här sammanhanget ansåg respondenten att Agenda 2030 kommer in med en större mångfald av perspektiv som krävs i det kommunala arbetet:

”För jag skulle vilja säga att ibland är det väldigt svårt, alltså mänskliga rättigheter som det är formulerat [...] Det är någonting kring det där som gör att det ibland blir väldigt svårt [...] i den kommunala förvaltningen. För det är inte formulerat heller riktigt så att det går att praktisera i den kommunala förvaltningen. Det är ingen förvaltning som bara jobbar med att motverka rasdiskriminering till exempel. Förstår du? Så det finns någonting i Agenda 2030 som visar på mångfalden av perspektiv som hela tiden måste finnas där när vi ser till att skapa ett hållbart

Stockholm. Och det är det jag menar. Det kommer vi liksom inte åt [...] genom att bara prata om rasdiskriminering”

Respondenten var positivt inställd till vad Agenda 2030 kan bidra med i praktiken, ”när verksamheterna börjar ha koll på de här perspektiven”. Agenda 2030 kommer med ett språk som handlar om att motverka skillnader, menade respondenten, men också gör ”så att det händer något” över verksamhetsområden: ”[f]ör jag skulle vilja säga att det här är ett verktyg som gör att vi liksom får syn på saker och ting i våra verksamheter, och får syn på åt vilket håll vi ska utvecklas, och göra saker och ting bättre”. Jag undrade då om det utgör någon skillnad jämfört med ramverket för de mänskliga rättigheterna, som också handlar om språk och handling:

”Ja, det är helt och håller vad man gör med det... och vad man gör med den här praktiken [...] Jag tycker att det finns en kraft i Agenda 2030 utifrån att man får liksom... hållbarhet, man får... ett språk in i den kommunala förvaltningen, skulle jag vilja säga, som tangerar mänskliga rättigheter – eller som gör att mänskliga rättigheter blir begripligt. Och som inte är någonting snävt, utan tvärtom verkligen ger oss perspektiv, och ger en sådan här stor stad möjlighet att samverka. Där vi blir många fler att verka åt ett håll.” (Förv 2)

Respondenten exemplifierade t ex med de skrivningar som handlar om jämställdhet i själva deklARATIONEN, och att målen är odelbara, ”och som [då] innebär att man har perspektiv i ökad jämställdhet som på riktigt bidrar till att vi når alla de andra målen. Det finns någonting i det här, i alla fall som funkar i en kommunal kontext skulle jag vilja säga”, avslutade respondenten.

Det som respondenten ovan beskriver var något som t ex även KD lyfte, att hållbarhetsmålen ofta är mer träffsäkra och logiska i kommunal verksamhet (jmf ovan). Det liknar även flera av inspelen från respondenter som beskriver Agenda 2030 som bra och praktiskt att enas kring.

5.4 Agenda 2030: samverkan

Det sista identifierade temat är samverkan, som till viss del redan har berörts genom andra teman (ovan). Intervjustudien åskådliggör att Agenda 2030:s största förtjänst anses vara dess holistiska ansats som samlar flera aktörer och kan skapa synergier.

I intervjuerna med de politiska partierna ställdes en fråga om samverkan mellan det offentliga och civila samhället, inte bara i sammanhanget Agenda 2030. Samtliga partier beskrev det civila samhället som en central aktör i Stockholms stad för invånarnas vardag, trygghet och gemenskap, stadens utveckling och hållbarhet. Några partier lyfte den direkta bäringen på stadens kommande Agenda 2030-arbete. KD menade att Agenda 2030-rådet har en sammansättning som gör att politik och civilsamhälle får ”en naturlig arena för direktkontakt och gemensamma initiativ, vilket borgar för en god förankring och ger förutsättning för en enklare och snabbare praktisk tillämpning av stadens hållbarhetsarbete”. MP breddar beskrivningen:

”Jämställdhet, jämlikhet, social inkludering och klimat- och miljöarbetet är horisontella perspektiv som skär igenom de flesta av stadens verksamheter och utgör därför en bra grund för att ta sig an arbetet med Agenda 2030. Därför var det viktigt för oss att staden skulle prioritera

arbetet med Agenda 2030. Arbetet med Agenda 2030 på lokalnivå kommer att kräva nya arbetssätt i staden mellan olika verksamhetsområden. Det är en unik möjlighet till att utforma en struktur som möjliggör nya former av samarbete, för att synergieffekter ska uppstå och förändring ske”

Både förvaltningen och civila samhället lyfte att Agenda 2030 har potential att bidra till samverkan över aktörsgränser och politiska och kommunala verksamhetsområden. Respondenter från förvaltningen framförde den mångfald av perspektiv som Agenda 2030 kommer med som är verksamhetsöverskridande, att det blir många fler som då verkar mot samma håll och att man med det får ”alla att hänga ihop”. Agenda 2030 knyter samman mål. Det innebär även en möjlighet till tydligare prioriteringar inom olika verksamheter, samtidigt som andra aktörer bidrar till målet eller målen inom sina respektive uppdrag. Agenda 2030 beskrevs även som mer hållbart över tid, över olika politiska konstellationer (jmf ovan). Kopplat till det betonade en respondent att det blir viktigt ”[a]tt enas kring ett arbete så som Agenda 2030, och att enas om en långsiktig vision för Stockholms utveckling” (*Förv 1*)

En CSO-respondent beskrev att Agenda 2030:s bidrar till att bryta stuprören:

”Att man liksom inte riktigt bryr sig om huruvida problemet är en arbetsmarknadsfråga eller en migrationsfråga, eller en socialpolitisk fråga, väl, vad det nu må va’, eftersom människor lever sina liv utan sektorer på nåt sätt, de lever sina liv helt enkelt, [medan] myndigheterna hela tiden är fokuserade på: ”vi ska lösa vårt uppdrag”. Det är ju liksom de utmaningar som Agenda 2030-målen faktiskt försöker bryta när man säger att målen är sammankopplade [...] att det går inte och lösa de enskilda målen om inte dom andra målen också löses”

Respondenten menade att organisationerna redan jobbar ”mitt i smeten” med människor, oavsett vilken typ av problem de har, men problem uppstår när man möter en myndighet som ”arbetar utifrån sin tårtbit, sin sektor, sitt mandat, sin pengapåse”. Om det behövs samarbeten mellan flera myndigheter, då är det inte alltid möjligt att det går, ”och då faller människor mellan stolarna. Och då får organisationerna träda in”. I ljuset av detta kommer Agenda 2030 väl in. Den andra respondenten från samma organisation utvecklade beskrivningen av Agenda 2030 som ett ramverk för samarbete:

”...som ett paraply för att väldigt resultatnriktat kunna prata om, och sätta sig själv i, liksom en mycket större kontext. Som sin egen roll [...] och sitt eget arbete som förening, organisation. Jag ser det som ett politiskt ramverk som är väldigt viktig om vi ska kunna komma bort från stuprören”.

Intervjuerna med respondenterna från civila samhället visade redan på en mångfald av formella och informella samarbeten och utbyten, med andra civilsamhällesaktörer, med myndigheter på olika nivåer, med förvaltningar i staden, med politiska aktörer och med näringsliv. Aktiviteter har skett utan tanke på Agenda 2030, men efter hand har man sett att dessa svarar väl mot flera mål. Då kan det användas som ett sätt att argumentera för verksamheten, och Agenda 2030 bli en språngbräda för utveckling. Respondenter i förvaltningen beskrev likaså pågående samarbeten med andra förvaltningar, mellan olika nivåer. En grund för samverkan inom ramen för Agenda 2030 finns redan, men Agenda 2030 ger en extra tyngd åt det, beskrev respondenter från förvaltningen. Här sades det vara särskilt viktigt att de här typen av överenskommelser finns med i stadens översiktsplaner och budget, för den politiska tyngden.

6. Analys

I detta kapitel tolkas och analyseras uppsatsens resultat med hjälp av perspektiven från den teoretiska inramningen. Analysen belyser även resultaten i förhållande till relevanta delar av den framväxande forskningen om förhållandet mellan mänskliga rättigheter och Agenda 2030. Uppsatsens frågeställningar har delvis redan besvarats under Resultat, så fokus ligger på att synliggöra huvudsakliga slutsatser med hjälp av tolkningsverktygen. Analysen utgår ifrån intervjustudiens teman, tillika uppsatsens specifika frågeområden: i) uppfattningarna kring att ingen ska lämnas utanför, ii) den politiska rollen och styrningen i Stockholms stad i förhållande till Agenda 2030 och mänskliga rättigheter, iii) Agenda 2030 och mänskliga rättigheter i teori och praktik, och iv) samverkan – en förväntning på Agenda 2030-arbetet.

6.1 Skillnadernas Stockholm: ingen ska lämnas utanför

Long (2018) identifierar de tre principerna om universalitet, odelbarhet och att ingen ska lämnas utanför som grundläggande för de globala målen. Principen om att *ingen ska lämnas utanför* utgör en moralisk kompass när denna stora och breda agenda ska genomföras. Den ska vara en riktlinje när insatser identifieras och uppföljning görs. Den kan hjälpa att identifiera marginaliserade och diskriminerade grupper i samhället, de med störst behov, genom användning av disaggregerad data. Principen ställer även krav på att involvera dessa grupper i beslut (a.a.:110). Det finns också en jämlikhetstanke (a.a.:114-5; jmf Winkler & Williams, 2017, Saiz & Donald, 2017 och MacNaughton, 2017). Samtidigt är det oklart vad principen innebär, vad det egentligen betyder att lämnas bakom. Long liksom Pogge & Sengupta (2016) kopplar det bl a till jämlikhetsfrågan. De sistnämnda menar att det saknas regler för *hur* ojämlikhet ska minskas, och Long menar att det kan tolkas som att ingen kommer att lämnas helt och hållet, men bortanför detta kan inte jämlikhet förväntas. Begreppet att ingen ska lämnas utanför är även potentiellt motstridigt.

Flera respondenter i denna intervjustudie menade att principen om att ingen ska lämnas utanför måste vara ledande i utvecklingen av staden. I den lokala förvaltningen beskrevs det som Long understryker: att användningen av statistik på tillräckligt nedbruten nivå är centralt för att identifiera de med störst behov, rikta arbetet mot dessa grupper och kunna följa upp. Likaså beskrev förvaltningen att de arbetar med inkludering genom deltagande och representation. Principen förklarades kunna ge tyngd åt det fortsatta arbetet. CSO-respondenter gav en lite blandad bild. En var att det bara är ett *statement* (jmf Webers ”diskurs”). Det blir tomma ord om det inte sker i praktiken. Vad som läggs i begreppet är avgörande. Jämförelse med ramverket för de mänskliga rättigheterna gjordes, som en del ansåg vara skarpare då konventioner ställer krav på att leva upp till åtaganden. Det finns ’ingen lag’ på att ingen ska lämnas utanför, det finns ingen mekanism för ansvarsutkrävande (annat än generell uppföljning i högnivåmöten och i frivilliga, nationella översyner). En sådan jämförelse gör delvis även Pogge & Sengupta (2016) och MacNaughton (2019) när de hävdar att de globala målen direkt hade kunnat formuleras som mänskliga rättigheter.

Svaren från de politiska partierna om hur de ser på principen om att ingen ska lämnas utanför och på jämlikhet, i förhållande till stadens utmaningar och mänskliga rättigheter, är inte enhetliga. Det är inte helt förvånande, men i sig ett intressant och relevant resultat, särskilt i förhållande till Longs förklaring att denna princip är viktig när politik, insatser och strukturer för översyn ska beslutas: ”*As a fundamental guiding principle for SDG implementation, it is possible to identify ways in which policies might leave people behind, and also which policies might do best in such respects*” (2018:109). Frågan är hur lätt eller svårt det inom politiken i Stockholms stad kommer att vara att enas om vilken politik eller politiska beslut som leder till vilka resultat. Ett exempel är synen på huruvida höjda eller sänkta skattesatser (som är ett politikområde som ett antal av forskarna ovan kommenterar) leder till minskad ojämlikhet. Likaså om det finns skillnader i synen på *vad* som ska uppnås. Här kommer Agenda 2030-rådet att ha en viktig roll i att brett och nyanserat bidra till debatt och underlag för beslut, med representanter från forskning, civilsamhälle och näringsliv. Samtidigt finns en samsyn bland denna studies deltagande politiska partier kring flera frågor: att bryta utanförskap och segregation, vikten av barns och ungas uppväxtvillkor, att bekämpa rasism, HBTQ-rättigheter, m fl, är alla centrala frågor för en positiv utveckling i Stockholm. Det gör att principen om att ingen ska lämnas utanför, enligt Longs resonemang, *per se* bör vara en normativ princip att lätt kunna enas kring.

6.2 Agenda 2030 och mänskliga rättigheter: politiken

Ett startskott för uppsatsen var ett intresse för relationen Agenda 2030, mänskliga rättigheter och politik i Stockholms stad. I förhållande till det är endast delar av de resonemang som Gabay & Ilcan (2017) och Weber (2017) för relevanta för denna studie. De argumenterar att de globala målen är en politisk konstruktion framtagna i ett sammanhang av nyliberal globalisering, som direkt motverkar hållbar utveckling. Visserligen framkommer ideologiska skillnader i svaren från de politiska partierna. Text betonas olika ord som jämställdhet, jämlikhet, solidaritet med varandra, de tre solidariteterna, den liberala jämlikhetstanken, individens rätt och personlig frihet (jmf partiprogram, budgetar och stadens vision), liksom potentiella målkonflikter. Globaliseringens komponenter eller konsekvenser ligger emellertid utanför denna studies omfång. På lokal nivå i Stockholms stad, där Agenda 2030-arbetet är relativt nytt och den övergripande bilden är att partierna ser på agendan som något viktigt, blir sådana resonemang alltför teoretiska och schematiska (jmf Long 2018:110-1). Det är däremot relevant att ha med sig perspektivet att Agenda 2030 inte kommer att genomföras i ett politiskt eller ekonomiskt vakuum i Stockholms stad. I intervjuerna, som genomfördes strax efter att MR-rådet hade lagts ned, passar partierna på att argumentera för sina positioner kring frågan om råden, och varför. Ett parti (V) påpekade i intervjun att Agenda 2030:s formuleringar kan innebära att frågor ”neutraliseras” (jmf Weber som ser en risk att agendan undergräver politisk kamp för social rättvisa). I intervjuerna kom upp att urvalet av mål blir en prioriteringsfråga. Det sades att många är rädda att stoppa för mycket politik i Agenda 2030, men också att Agenda 2030-rådet kommer att behöva ta i de riktigt svåra frågorna. Även om flera menade att vi nog lägger för stor betydelse i vilka som styr, ’ingen kan blunda för utmaningarna’, blir frågan om *hur* det styrs politisk. Agenda 2030 ska förankras i policy- och budgetbeslut som får olika konkreta konsekvenser.

Flera respondenter från förvaltningen och civila samhället delade bilden att Agenda 2030-arbetet potentiellt kan bidra till samverkan mellan politikområden. Förvaltningen lyfte också en önskan om att det ska kunna hålla över tid, oavsett politisk konstellation. Fortsatt politisk vilja och långsiktighet i genomförandet efterfrågades. En tolkning är att se Agenda 2030 som en möjlighet att skänka stabilitet i ett rörligt och eventuellt växande polariserat, politiskt klimat. I det här sammanhanget är delar av Longs resonemang om *odelbarhet* relevant. Long talar om att det krävs en sammanhängande politik; som minimum en politik mellan områden som inte är motstridig, och som bäst en politik som identifierar var samband ger starkast resultat (2018:107). Här har Agenda 2030-rådet en viktig uppgift att samla de politiska partierna och sakkunniga. Avseende politiken för genomförande av de globala målen är även Longs princip om en differentierad *universalitet* som grund för målgenomförande och uppföljning relevant. I intervjuerna och i andra sammanhang har det sagts att Sverige och Stockholm har kommit längre än de globala målen. Med en differentierad ansats till de globala målen finns dock möjlighet att anpassa målen till kontexten. Om Stockholm har kommit långt finns naturligtvis ingenting som begränsar en högre ambitionsnivå vad gäller målbilden för arbetet med Agenda 2030, mänskliga rättigheter och miljö. En annan aspekt som är relevant är hur en differentiering, eller lokalisering, av Agenda 2030 och de globala målen kan gå till. I fråga om exempelvis urval av mål och hur framsteg ska mätas och bedömas så ställs frågan mellan vilka och på vilka grunder dessa urval sker (Long 2018:101). Det blir också en relevant fråga i Agenda 2030-arbetet i Stockholms stad.

6.3 Agenda 2030 och mänskliga rättigheter: språk och praktik

Två viktiga slutsatser från intervjustudien under detta resultat är att respondenternas definition av ramverken och begreppen Agenda 2030, hållbarhet och mänskliga rättigheter skiljde sig åt, och att Agenda 2030 i flera fall beskrevs som mer praktiskt i en kommunal kontext.

Några respondenter lyfte att ramverken för de mänskliga rättigheterna och Agenda 2030 har helt olika historia och syften. Rättighetskonventioner statuerar staters skyldighet mot sina medborgare och kan inte förväxlas med hållbarhet eller Agenda 2030. De globala målen tar inte sin utgångspunkt i de rättighetskonventioner som Sverige har undertecknat. På kommunal nivå beskrevs därför hållbarhetsmålen eller Agenda 2030, av några respondenter, vara mer ”träffsäkra”. Dessa inspel följer MacNaughtons (2019) resonemang, som förklarar detta med de separata men parallella spåren för utveckling respektive mänskliga rättigheter som har funnits sedan FN:s bildande. Andra respondenter i studien gjorde däremot inte samma distinktion. I flera fall beskrevs istället begreppen hållbarhet och mänskliga rättigheter som beroende av varandra, som att förverkligandet av de mänskliga rättigheterna är en förutsättning för att kunna arbeta med hållbarhet i alla dess dimensioner, att de är samma sak, och liknande. Dessa resonemang liknar mer Collins (2018) argument om två ramverk som delar samma mål, mänsklig lycka och välbefinnande, där de globala målen kanske t o m kan överträffa ramverket för mänskliga rättigheter. En del synpunkter var att det är viktigt att hålla fast vid begreppet mänskliga rättigheter, särskilt mot bakgrund av de hot som finns mot dem

idag. Mänskliga rättigheter beskrevs som mer fundamentala, hårdare, svindlande, och hållbarhet som att inte ha samma kraft att lyfta orättvisor.

Mänskliga rättigheter beskrevs också som ett svårt språk att praktisera i den kommunala förvaltningen. Denna synpunkt liknar de som har kommit upp i SKR:s kartläggningar och studier i övriga kommuner i Sverige, som beskriver både skillnader i definitionen av mänskliga rättigheter och att hållbarhet är ett begrepp som förstås och kan omfamnas bättre (Emerga, 2015 och SKL, 2017). Den respondent som beskrev detta förklarade att ingen förvaltning jobbar med bara en diskrimineringsform, utan en mångfald av perspektiv. Agenda 2030 visar på en mångfald av perspektiv. Den utgör ett verktyg som både ger ett språk som handlar om att motverka skillnader, synliggör dessa och ger konkreta verktyg för utvecklingen. Beroende på hur man tolkar detta utgör denna typ av svar i min empiriska studie och i SKR:s kartläggningar delvis en motbild till vad Nilsson (2017) och Kjaerum & Lind (2017) beskriver i sina respektive texter om mänskliga rättigheter i kommunal kontext. Nilsson beskriver kommunernas ansvar och exemplifierar med konkret verksamhet. Hon lyfter också den stärkta kompetensen kring mänskliga rättigheter i landets kommuner, särskilt i de större kommunerna. Inga större utmaningar tycks finnas, vilket SKR:s kartläggningar och rapporter ändå indikerar. Å andra sidan utgör Nilssons text ett viktigt inspel eftersom vetenskaplig forskning om mänskliga rättigheter i just svensk kommunal kontext tycks begränsad. Kjaerum & Lind beskriver hur mänskliga rättigheter ger en kompass i arbetet med medborgare på lokal nivå. De förklarar att mänskliga rättigheter också ger grunden till ett ”gemensamt språk” som passar för att diskutera svåra saker (jmf ovan). Den här slutsatsen är intressant mot bakgrund av att denna empiriska studie identifierat att MR-språket på kommunal nivå inte alls nödvändigtvis är gemensamt (jmf 1.4 Begrepp). Däremot framkommer i studien att flera respondenter anser att ett mänskliga rättighetsspråk måste kvarstå för att kunna ta de svåra frågorna. Det kanske kan förklaras av det ”skav”, som en respondent beskrev, som det är viktigt att prata om.

Något kort bör även sägas om slutsatser avseende perspektivet miljö i studien. Respondenter betonade att hållbar utveckling har flera dimensioner, att det inte bara är en miljöfråga, och att de hänger ihop. Flera gjorde sak av att lyfta den sociala dimensionen. En reflektion är att det fortfarande finns en uppfattning om att Agenda 2030 i första hand är en fråga om miljö. I inledningen av min studie blev jag oftast hänvisad till personer som arbetar med miljö. Det har en naturlig förklaring eftersom Agenda 2030-ansvaret politiskt ligger på miljöborgarrådet och administrativt på klimatchefen. Det är osäkert om det har någon betydelse, men är likväl en reflektion. Ytterligare en reflektion är att en aktör har ett mer uttalat program för miljöfrågor än andra och det är MP. Deras gröna ideologi beskrivs som en solidaritet med ”djur, natur och det ekologiska systemet; med kommande generationer; och med världens alla människor” (jmf ovan). Adelman (2018), Kotzé (2018) och Spahn (2018) kritiserar den antropocentriska formen av hållbar utveckling och den kontraktualistiska individualismen. Sådana ansatser ignorerar den ekologiska realiteten och de planetära gränserna, prioriterar ekonomisk tillväxt framför social rättvisa och miljö och ignorerar naturens värde och grupperns värderingar. Kotzé menar att de mål som syftar till att skydda jordsystemet borde stå högre i en målhierarki (jmf ovan). Det finns inte

möjlighet till fördjupning av detta här, men är värt att notera. Inom området mänskliga rättigheter finns likväl en spänning mellan individens och grupperns rättigheter.

Slutligen, i denna mångfald av svar lyste en gemensam sak igenom: en vilja att få ihop arbetet med Agenda 2030 och mänskliga rättigheter i Stockholms stad. Även respondenter som såg två spår, kunde förklara att ramverk och begrepp var sammanhängande. De kan stödja varandra. Agenda 2030 har också tuffa målsättningar, som att avskaffa fattigdom. En respondent formulerade det som att frågan blir *hur mänskliga rättigheter kan integreras i Agenda 2030-arbetet* i staden. En sådan integrerad ansats till mänskliga rättigheter och Agenda 2030 är vad bl a Winkler (2017), Saiz & Donald (2017), MacNaughton (2019) och Collins (2018) föreslår. Winkler och Saiz & Donald gör det genom att föreslå en integrering av jämlikhet och principen om att ingen ska lämnas utanför som ledande i genomförandet av Agenda 2030 och målen. MacNaughton (2019) föreslår ett rättighetsperspektiv i implementering och uppföljning med fokus på ansvarsutkrävande. Collins (2018) menar att de två agendorna kan komplettera varandra. De tre grundläggande principerna som Long (2018) föreslår som ledande för genomförande och uppföljning av hållbarhetsmålen, d v s universalitet, odelbarhet och att ingen ska lämnas utanför, skulle kunna utgöra en utgångspunkt även för Stockholms stads arbete med Agenda 2030. Det skulle bl a kunna innebära att relevanta och ambitiösa mål sätts upp, att en sammanhängande politik förs (policykoherens) och att det är fokus på deltagande och särskilt utsatta individer och grupper i genomförandet och i uppföljning. Utanför den vetenskapliga sfären finns DIHR:s (2019) arbete.

6.4 Agenda 2030: samverkan

När intervjuerna ägde rum var ännu inte Agenda 2030-arbetet i Stockholms stad utformat. Förhoppningar om en gemensam ansats och samverkan fördes fram, få enskilda intressen framhävdes. Det beskrevs att Agenda 2030 har potential att bryta stuprör, involvera fler aktörer, bidra till samverkan över verksamhets- och politikområden och tydliggöra arbetsfördelning mellan aktörer för att effektivisera arbete och resultat. Utifrån den forskningsöversikt och den teoretiska inramning som presenteras i uppsatsen finns inga specifika teoretiska perspektiv att spegla detta resultat mot. Longs (2018) diskussion om policykoherens inom ramen för principen om odelbara mål kommer kanske närmast. Det kommer bl a att krävas en sammanhängande politik för att kunna bryta stuprör, bidra till samverkan över politik- och verksamhetsområden, tydliggöra arbetsfördelning och diskutera mål och potentiella målkonflikter. Agenda 2030-rådet har en viktig roll och protokoll hittills visar att rådet har gett synpunkter på en bredd av frågor och program i staden. En prioriteringslista ska göras. Men även övrig samverkan måste till, mellan olika typer av aktörer och mellan olika förvaltningar. Stadsledningskontoret har ansvaret för samordning. Eftersom frågan var så ny och fortfarande väldigt oklar under intervjustudien, görs inga ytterligare kommentarer på denna fråga utöver vad som presenteras under resultat.

7. Slutsatser

I denna studie har politiska partier, tjänstemän i förvaltningen och civilsamhällesaktörer i Stockholms stad intervjuats i syfte att ta reda på hur de ser på mänskliga rättigheter och Agenda 2030, som begrepp och i förhållande till varandra. Studien genomfördes i april och maj 2019. Motivet till studien var att Stockholms stad uttryckte att de ska vara ledande i Agenda 2030-arbete, samtidigt som ett politiskt beslut togs att lägga ner stadens råd för mänskliga rättigheter. Detta beslut orsakade het debatt. I uppsatsen ställs frågan varför och vad det innebär.

Studien visar att det finns en spänning mellan mänskliga rättigheter och Agenda 2030. Agenda 2030 och de globala målen ses av en del respondenter som mer begripliga och träffsäkra än mänskliga rättigheter i en kommunal kontext tack vare ett enklare språk och sina många perspektiv. Andra menar att begreppet mänskliga rättigheter är mer fundamentalt och passar bättre för svårare frågor. De flesta menar att ramverken kan förstärka varandra. Agenda 2030:s största förtjänst anses vara att den bryter stuprör, samlar och enar aktörer och har potential att utgöra ett stabilt ramverk över tid, även över skiftande politikkonstellationer.

Från studien och forskning uppkommer en intressant fråga: hur kan Agenda 2030 genomföras med ett rättighetsperspektiv, och hur kan det ske i Stockholms stad? Detta är en fråga som Agenda 2030-rådet och Stadsledningskontoret kan antas arbeta med. Här finns material både från forskning och från policyaktörer som kan utgöra inspiration. Uppfattningen är även att det finns kompetens och mycket att bygga på i Stockholms stad. MR-arbetet har kommit relativt långt, åtminstone i program, strategier och riktlinjer. Svårigheten är tillämpningen i en komplex verksamhet.

Ett tema som uppsatsen hade velat undersöka mer fördjupat är de skillnader i Stockholms stad som beskrivs, och synen på och arbetet för jämlikhet. Utvecklingen i denna fråga kommer att vara avgörande för staden, vilket också respondenter beskriver: att bryta utanförskap, segregation, rasism, men också andra utmaningar med marginalisering och diskriminering. Om Stockholms stad menar allvar med att vara ledande i genomförandet av Agenda 2030 är detta en konkret, men naturligtvis svår, fråga som bör prioriteras.

Det vetenskapliga fältet Agenda 2030 och mänskliga rättigheter är fortfarande relativt outforskat. Mycket forskning är teoretisk, eller mål-fokuserad, ofta mot miljö. Förhoppningsvis kommer Stockholms stad att använda sig av strategisk forskning som input till sitt fortsatta arbete med att genomföra och följa upp arbetet med Agenda 2030.

Bibliografi

Böcker

Adelman, Sam, 2018. The Sustainable Development Goals, anthropocentrism and neoliberalism. I: French, Duncan & Kotzé, Louis J. (red.), *Sustainable Development Goals: Law, Theory and Implementation*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. S. 15-40.

Collins, Lynda M., 2018. Sustainable Development Goals and human rights: challenges and opportunities. I: French, Duncan & Kotzé, Louis J. (red.), *Sustainable Development Goals: Law, Theory and Implementation*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. S. 66-89.

Ehn, Billy och Öberg, Peter, 2011. Biografisk intervjumetod. I: Fangen, Katrine och Sellerberg, Ann-Mari (red.), *Många möjliga metoder*. Lund: Studentlitteratur. S. 57-70.

Ehn, Billy och Löfgren, Orvar, 2011. Att fånga det undflyende – kulturanalytiskt bricolage som metod. I: Fangen, Katrine och Sellerberg, Ann-Mari (red.), *Många möjliga metoder*. Lund: Studentlitteratur. S. 203-216.

Fangen, Katrine, 2011. Deltagande observation. I: Fangen, Katrine och Sellerberg, Ann-Mari (red.), *Många möjliga metoder*. Lund: Studentlitteratur. S. 37-56.

Freeman, Michael, 2017. *Human Rights*. Third Edition. Cambridge: Polity Press.

Johansson Dahre, Ulf, 2014. *Mellan ord och handling – globaliseringens konsekvenser för de mänskliga rättigheterna*. Lund: Studentlitteratur.

Kjaerum, Morten & Lind, Anna-Sara, 2017. Att skydda mänskliga rättigheter i normgivning och praktik. I: Lind, Anna-Sara & Namli, Elena, *Mänskliga rättigheter i det offentliga Sverige*. Lund: Studentlitteratur. S. 99-116.

Kotzé, Louis J., 2018. The Sustainable Development Goals: an existential critique alongside three new-millennial analytical paradigms. I: French, Duncan & Kotzé, Louis J. (red.), *Sustainable Development Goals: Law, Theory and Implementation*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. S. 41-65.

Lind, Anna-Sara & Namli, Elena (red.), 2017. *Mänskliga rättigheter i det offentliga Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Long, Graham, 2018. Underpinning commitments of the Sustainable Development Goals: indivisibility, universality, leaving no one behind. I: French, Duncan & Kotzé, Louis J. (red.), *Sustainable Development Goals: Law, Theory and Implementation*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. S. 91-116.

MacNaughton, Gillian, 2019. The Mysterious Disappearance of Human Rights in the 2030 Development Agenda. I: Srikanth, Rajini & Chowdury, Elora Halim (red.), *Interdisciplinary Approaches to Human Rights: History, Politics, Practice*. New York: Routledge. S: 132-147.

Moyn, Samuel, 2018. *Not enough. Human Rights in an Unequal World*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

Nilsson, Annika, 2017. Mänskliga rättigheter i kommunal kontext. I: Lind, Anna-Sara & Namli, Elena (red.), *Mänskliga rättigheter i det offentliga Sverige*. Lund: Studentlitteratur. S. 117-148.

Smith, Rhona och Smith, Lorna 2018. Qualitative methods. I: Mc Connell, Lee och Smith, Rhona (red.), *Research Methods in Human Rights*. New York: Routledge. S. 70-93.

Tidskriftsartiklar

Gabay, Clive & Ilcan, Suzan, 2017. Leaving No-one Behind? The Politics of Destination in the 2030 Sustainable Development Goals. *Globalizations*. Volume 14, No. 3. S. 337-342. <https://doi.org/10.1080/14747731.2017.1281623> (hämtad 2019-06-07)

MacNaughton, Gillian, 2017. Vertical inequalities: are the SDGs and human rights up to the challenges? *The International Journal of Human Rights*, Volume 21, No. 8. Abstract. (<https://doi.org/10.1080/13642987.2017.1348697>)

Pogge, Thomas W & Sengupta, Mitu, 2016. Assessing the sustainable development goals from a human rights perspective. *Journal of International and Comparative Social Policy*. S. 83-97. <http://clock.uclan.ac.uk/15557/> (hämtad 2019-06-03)

Spahn, Andreas, 2018. "The First Generation to End poverty and the Last to Save the Planet?" – Western Individualism, Human Rights and the Value of Nature in the Ethics of Global Sustainable Development". *Sustainability*, 2018, 10(6), 1853. <https://doi.org/10.3390/su10061853> (hämtad 2019-06-03)

Weber, Heloise, 2017. Politics of 'Leaving No One Behind': Contesting the 2030 Sustainable Development Goals. *Globalizations*. Volume 14, No. 3. Abstract. <https://doi.org/10.1080/14747731.2016.1275404> (hämtad 2019-07-31)

Winkler, Inga T. & Williams, Carmel, 2017. The Sustainable Development Goals and human rights: a critical early review. *The International Journal of Human Rights*, Volume 21, No. 8. S. 1023-1028. <https://doi.org/10.1080/13642987.2017.1348695> (hämtad 2019-06-07)

Saiz, Ignacio & Donald, Kate, 2017. Tackling inequality through the Sustainable Development Goals: human rights in practice. *The International Journal of Human Rights*, Volume 21, No. 8. Abstract. (<https://doi.org/10.1080/13642987.2017.1348696>)

Intervjuer

Se Bilaga 3.

Rapporter och program

Emerga, 2015. Mänskliga rättigheter i kommuner, regioner och landsting. Kartläggning av arbetet med mänskliga rättigheter samt önskemål om stöd i detta arbete.

FN-förbundet, 2019. *Glokala Sverige – Agenda 2030 i kommuner och regioner. Lägesrapport perioden 17.10.01-18.12.31*. 19.02.22.

Kristdemokraterna, 2015. Principprogram KD. Antaget vid Kristdemokraternas riksting 2015. Tryck: Bomastryck, Sollentuna, 2017.

Liberalerna, 2018. *Möjligheternas Stockholm*. Valprogram för Liberalerna i Stockholms stad.

Länsstyrelsen Stockholm, 2019. *Läget i länet – hållbar utveckling. Vägen mot ett hållbart Stockholms län*. Rapport 2019:4.

OECD, 2017. OECD Economic Surveys. Sweden. Overview. February 2017.

Ramböll, 2018. *Intervjustudie. Genomförandet av Agenda 2030 i kommuner och regioner*. Avsedd för Agenda 2030-delegationen. November 2018.

Regeringskansliet, 2015. FN:s handlingsplan “Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling” Svensk översättning av FN:s Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/agenda-2030-for-hallbar-utveckling/> (hämtad 2019-05-13)

Regeringskansliet, 2018. *Handlingsplan Agenda 2030 - 2018-2020*. Finansdepartementet/Kommunikationsavdelningen. Artikelnr.: Fi 2018:3.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), 2017. *Mänskliga rättigheter i styrning och ledning*. En inspirationsskrift.

Stadsledningskontoret/Kansliet för mänskliga rättigheter, 2018. *Stadsledningskontorets arbete med att stärka mänskliga rättigheter - Verksamhetsåren 2015-2018*. PM. 2018-09-24.

Stockholms stad, 2015. *Skillnadernas Stockholm. Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, 2015*.

Stockholms stad, 2017a. §16. Vision 2040 – Ett Stockholm för alla (Utl. 2017:5). Dnr 119-1401/2015. Kommunfullmäktige. Protokoll 1. 2017-01-30. Sid 12-13(29).

Stockholms stad, 2017b. Vision 2040 – Ett Stockholm för alla. Bilaga 2.

Stockholms stad, 2017c. Utlåtande 2017:5 RI (Dnr 119-1401/2015). Vision 2040 – Ett Stockholm för alla.

Stockholms stad, 2018a. *Resultat demokratiundersökningen*. (<https://www.stockholm.se/Fristaende-webbplatser/Fackforvaltningssajter/Stadsledningskontoret/Brukarundersokningar/Resultat-fran-brukarundersokningar/Resultat-for-demokratiundersokningen/>) (hämtad 2019-05-27)

Stockholms stad, 2018b. *Medborgarundersökning stadsmiljö*. (<https://www.stockholm.se/Fristaende-webbplatser/Fackforvaltningssajter/Stadsledningskontoret/Brukarundersokningar/Resultat-fran-brukarundersokningar/Brukarundersokningar-medborgar/>) (hämtad 2019-05-27)

Stockholms stad, 2019c. *Budget 2019 för Stockholms stad och inriktning för 2020-2021 samt ägardirektiv 2019-2021 för koncernen Stockholms Stadshus AB. Möjligheternas Stockholm*. Dnr KS 2018/1502.

Stockholms stad, 2019i. *Budget 2020-2022. Kommunstyrelsens förslag 2019-10-23*. (<https://stad.stockholm/sa-anvands-dina-skattepengar/>) (hämtad 2019-11-30)

Stockholms stad, 2019j. *Årsredovisning 2018*.

Stockholms stad, 2019k. Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030. *Protokoll 3/2019*. 2019-09-19.

Stockholms stad, 2019l. Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030. *Protokoll 4/2019*. 2019-10-25.

Stockholms stad, 2019m. Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030. *Protokoll 5/2019*. 2019-11-26.

FN-material

FN-förbundet, 2012. UNA Sweden. FN-fakta nr 2/12: Hållbar utveckling. Omställning till hållbar värld brådskar.

General Assembly resolution 70/1 (UNGA, 2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, A/RES/70/1 (25 September 2015), available from <https://undocs.org/A/RES/70/1>

UNDP, 2018. What does it mean to leave no one behind? A UNDP discussion paper and framework for implementation. July 2018.

OHCHR. Summary table on the linkages between the SDGs and relevant international human rights instruments.

<https://www.ohchr.org/EN/Issues/SDGS/Pages/The2030Agenda.aspx> (hämtad 2019-07-30)

Webbsidor och tidningsartiklar

CONCORD, 2018a. Regeringens handlingsplan saknar vägledning.
<https://concord.se/regeringens-handlingsplan-saknar-vagledning> (hämtad 2019-12-06)

CONCORD, 2018b. Civilsamhället för Agenda 2030. En gemensam avsiktsförklaring.
<https://concord.se/civilsamhallet-for-agenda-2030-en-gemensam-avsiktsforklaring>
(hämtad 2019-05-13).

DIHR. The Human Rights Guide to the Sustainable Development Goals.
<http://sdg.humanrights.dk/> (hämtad 2019-07-30)

Globala målen. Mänskliga rättigheter och Globala målen.
<https://www.globalamalen.se/manskliga-rattigheter/> (hämtad 2019-06-08)

Kristdemokraterna Stockholm. Stadshuset.
<https://wp.kristdemokraterna.se/stockholm/stadshus/> (hämtad 2019-08-07).

Lindgårde, Kristina, 2018. Vad du inte visste om Agenda 2030. Lunds universitet.
Nyheter. 31 oktober 2018. <https://www.lu.se/article/vad-du-inte-visste-om-agenda-2030>
(hämtad 2019-03-27)

Luhr, Katarina, 2019. Nu måste vi rädda planeten och framtiden. *Dagens samhälle*. 24 februari 2019. <https://www.dagenssamhalle.se/debatt/nu-maste-vi-radda-planeten-och-framtiden-26269> (hämtad 2019-05-10)

Lunds universitet, 2019. Sustainability Forum. Agenda 2030 Graduate School.
Applications. <https://www.globalamalen.se/manskliga-rattigheter/> (hämtad 2019-06-09)

RKA, 2019. *Jämföraren. Stockholm. Agenda 2030*. Kolada.
https://www.kolada.se/?_p=jamforelse&unit_id=16551 (hämtad 2019-05-13)

Stockholms stad, 2019a. *Kommunstyrelsens utskott och råd*.
<https://stad.stockholm/politik-och-demokrati/kommunstyrelsen/utskott-och-rad/>
(hämtad 2019-05-13)

Stockholms stad, 2019b. *Sakkunniga till Rådet för Agenda 2030 utsedda*.
<https://www.stockholm.se/-/Nyheter/Om-Stockholm/Sakkunniga-till-Radet-for-Agenda-2030-utsedda/> (hämtad 2019-06-23)

Stockholms stad, 2019d. *Stadens budget år från år*. <https://stad.stockholm/sa-anvandsdina-skattepengar/stadens-budget-ar-fran-ar/> (hämtad 2019-06-03)

Stockholms stad, 2019e. *Organisation*. <https://stad.stockholm/organisation/> (hämtad 2019-06-03)

Stockholms stad, 2019f. *Styrande dokument*. <https://stad.stockholm/politik-och-demokrati/styrande-dokument/> (hämtad 2019-06-03)

Stockholms stad, 2019g. *Rapporter från revisionen*. <https://stad.stockholm/politik-och-demokrati/revision/revisionsrapporter/> (hämtad 2019-06-03)

Stockholms stad 2019h. *Agenda 2030*. <https://stad.stockholm/sa-arbetar-staden/agenda-2030/> (hämtad 2019-06-13)

Stockholms stad 2019n. *Stadens vision*. <https://start.stockholm/om-stockholms-stad/stadens-vision/> (hämtad 2020-01-18)

Spoken company, 2019. *Transkribering. Transkriberingsnivåerna*. <https://www.spokencompany.se/transkribering/> (hämtad 2019-06-02)

United Nations/Sustainable Development Goals. About the Sustainable Development Goals. Goal 10: Reduce inequality within and among countries. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/inequality/> (hämtad 2019-07-30)

Författningar, beslut mm

KFS 2019:05. *Instruktion för kommunstyrelsens råd för Agenda 2030*. Kommunfullmäktiges beslut den 4 mars 2019. Dnr KS 2019/147. Utgiven av stadsledningskontoret. Stockholms stad.

KFS 2015:15. *Instruktion för kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter*. Kommunfullmäktiges beslut den x juni 2015. Dnr 012-1555/2014. Utgiven av stadsledningskontoret. Stockholms stad.

SFS 2018:1903. *Lag om ändring i regeringsformen*. Utfärdad den 22 november 2018. Publicerad den 30 november 2018. Omtryck.

Inspelade möten via nätet (webb-TV)

Stockholms stad, webb-TV, 4 mars 2019. *Ärende 15: Instruktion för kommunstyrelsens råd för Agenda 2030*. <https://stockholm.kommunetv.se/sv/archive/30/case/5232> (hämtad 22 mars 2019)

Stockholms stad, webb-TV, 12 december 2018. Budget. *Ärende 5: Gruppleddardebatt*. <https://stockholm.kommunetv.se/sv/archive/26> (hämtad 13 maj 2019)

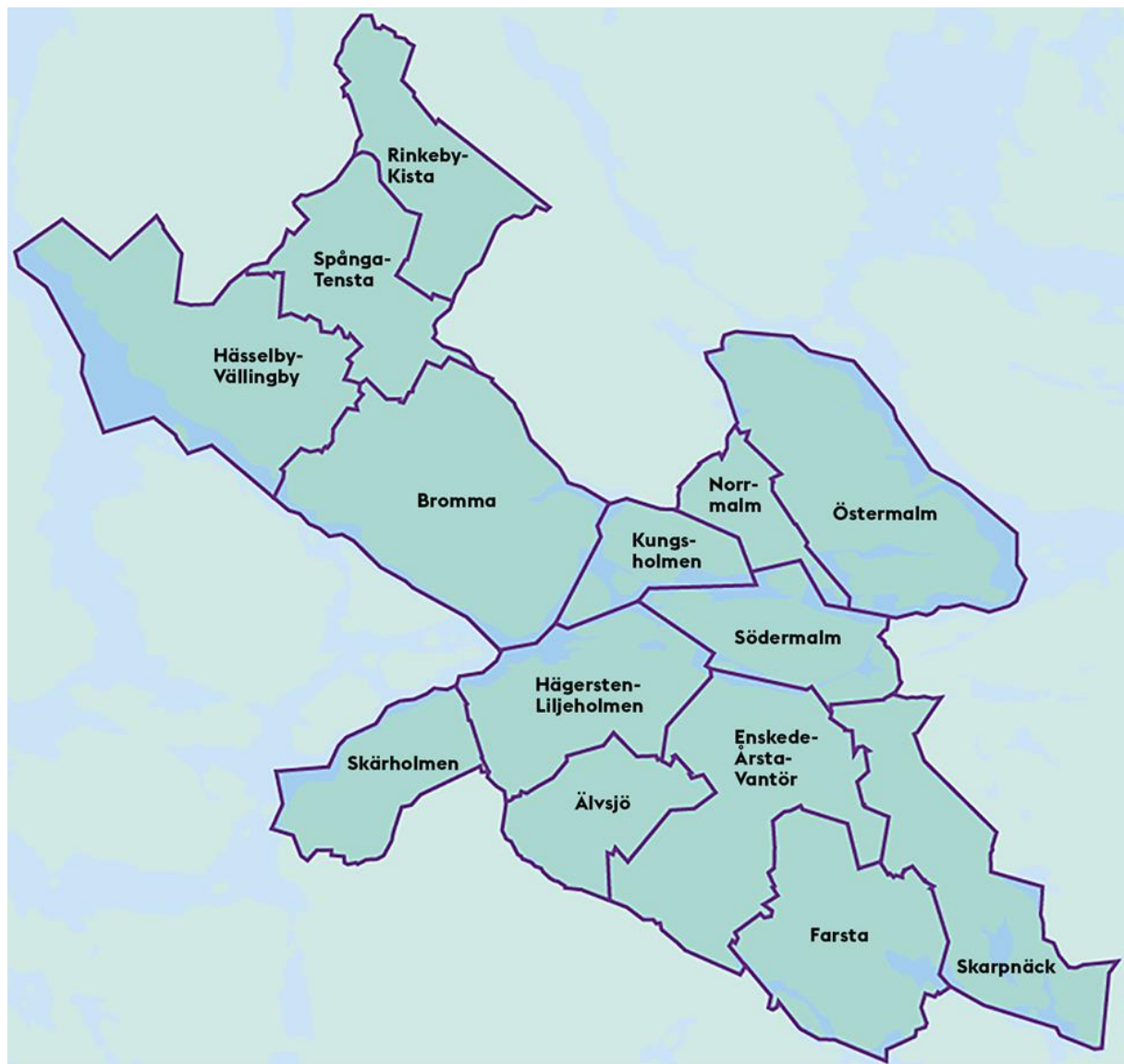
Bilagor

Bilaga 1 De 17 globala målen för hållbar utveckling

Källa: <https://www.sida.se/Svenska/Samarbetsparter/resurser/globala-malen-resurser/> (hämtad 2019-05-13). Motsvarande på engelska se följande länk: <https://www.globalgoals.org/resources>.

Bilaga 2 Stockholms stadsdelsområden

Bilaga 3 Intervjuer

Politiska partier:

Socialdemokraterna (S). Svar 10 april 2019.

Vänsterpartiet (V). Svar 11 april 2019.

Kristdemokraterna (KD). Svar 23 april 2019.

Feministiskt initiativ (Fi). Svar 24 april 2019.

Miljöpartiet (MP). Svar 7 maj 2019.

Liberalerna (L). Svar 15 maj 2019.

Moderaterna (M). Svar 23 maj 2019.

Förvaltning:

Fackförvaltning (Förv 3). Intervju 23 april 2019.

Lokal förvaltning, stadsdelsförvaltning (Förv 1). Svar 14 maj 2019.

Central förvaltning, Stadsledningskontoret (Förv 2). Intervju 16 maj 2019.

Civila samhället*:

Barnrättsorganisation (CSO 2). Intervju 16 april 2019.

Medlemsförening idéburen verksamhet (CSO 3). Intervju 17 april 2019.

Idéburen organisation (CSO 1). Intervju 25 april 2019.

*Beskrivs utifrån huvudsaklig verksamhet

Bilaga 4 Intervjuguider

Frågor till de politiska partierna i kommunfullmäktige

1. När jag säger Agenda 2030 och de globala målen, vad tänker Ni då?
2. Kommunfullmäktige har beslutat att bilda ett råd för Agenda 2030 i Stockholms stad, så Agenda 2030 tolkas som en prioritet för staden. Hur viktig är Agenda 2030 för de mål som Ert parti vill uppnå i Stockholms stad, och varför/varför inte?
3. En grundläggande princip för Agenda 2030 är att ingen ska lämnas utanför (*leaving no one behind*). Kommer principen med något nytt för Ert parti, och i så fall vad?
4. Vision 2040 Ett Stockholm för alla och flertalet politiska partier i Stockholms stad uppmärksammar sociala och ekonomiska skillnader i staden; mellan grupper, mellan stadsdelar. Hur ser Ni på jämlikhet, och på jämlikhet och mänskliga rättigheter?
5. Agenda 2030 betonar hållbarhet. Hur anser Ni att begreppen hållbarhet och mänskliga rättigheter förhåller sig till varandra?
6. Vision 2040 Ett Stockholm för alla ska revideras. Vilka är de tre viktigaste anledningarna till att detta görs eller inte bör göras?
7. Hur ser Ni på ansvarsfördelningen mellan det offentliga och civila samhället i att verka för att ingen ska lämnas utanför/Ett Stockholm för alla?
8. Har Ni några övriga synpunkter om Agenda 2030 och mänskliga rättigheter i Stockholms stad, eller om frågorna i detta mail?
9. *Om anonymitet*. Inga personnamn kommer att nämnas i uppsatsen, men får partinamn nämnas?

Frågeområden förvaltning

Frågeområdena utgör ett urval av huvudfrågor till respondenterna på de olika förvaltningarna. Frågorna skiljde sig beroende på förvaltning, med exakta frågor till den deltagande lokala förvaltningen:

1. Berätta vem du är, om er verksamhet och dina arbetsuppgifter.
2. Beskriv skillnader och utmaningar i staden, utifrån ditt perspektiv.
3. Hur långt har staden kommit med Agenda 2030, och vad innebär Agenda 2030 för er verksamhet?

4. Betonas någon hållbarhet mer än en annan: miljömässig, ekonomisk, social?
5. Vad är relationen mellan Agenda 2030 och mänskliga rättigheter?
6. Vad är hållbarhet, jämlikhet, mänskliga rättigheter, osv [ref.: ibland diskuterades olika begrepp och dess innebörd]?
7. Hur ser du på mänskliga rättigheter utifrån ditt perspektiv, er verksamhet?
8. Hur påverkar politisk styrning er verksamhet?
9. Finns det något mer du/ni vill tillägga till ovan? Om frågorna och intervjun?

Frågeområden civilsamhällesorganisationer

Dessa är de övergripande frågeområdena för intervjuerna med representanterna från det civila samhället. Exakta frågor varierade utifrån organisation och vart samtalet ledde:

1. Berätta om dig själv, organisationen och er verksamhet i Stockholms stad.
2. Hur ser situationen ut för era målgrupper och vilken är utvecklingen över tid?
3. Beskriv samarbete och samverkan med andra aktörer, från civila samhället, det offentliga, näringslivet, och hur du ser på ansvarsfördelningen.
4. Hur påverkar politiskt styre och politiska beslut ert arbete, era målgrupper och frågor om jämlikhet och mänskliga rättigheter?
5. Vad är Agenda 2030 utifrån ditt/ert perspektiv?
6. Vad är relationen mellan Agenda 2030 och mänskliga rättigheter?
7. Vad är hållbarhet, jämlikhet, mänskliga rättigheter, osv [ibland diskuterades olika begrepp och dess innebörd]?
8. Finns det något mer du/ni vill tillägga till ovan? Om frågorna och intervjun?